

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Міжнародні економічні відносини
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність	292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Зовнішньоекономічна діяльність України у двосторонньому співробітництві з Німеччиною»

здобувача Гуренко О.О.

(підпис)

Науковий керівник: д.е.н, професор Чужиков В. І.

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Федірко О.А.

(підпис)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 «Міжнародні відносини»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

С.І. Ткаленко

(підпис)

20__р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.А. Федірко

(підпис)

20__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти Гуренко Олені Олегівні

денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Зовнішньоекономічна діяльність України у двосторонньому співробітництві з Німеччиною»

Тему затверджено наказом ректора Університету від " _____ " _____ 20__р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Методологія дослідження двостороннього економічного співробітництва в умовах посилення європейської інтеграції
Розділ 2	Диверсифікація економічного співробітництва України та Німеччини
Розділ 3 Німеччини	Стратегічні тренди подальшого розвитку зовнішньоекономічних відносин України та Німеччини

Об'єкт дослідження:	Процеси диверсифікації двосторонніх економічних відносин в умовах посилення європейської інтеграції
Предмет дослідження:	Механізми і інструменти розвитку зовнішньоекономічної активності України і Німеччини
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Виявити особливості, характер та секторальні пріоритети зовнішньоекономічної діяльності України та Німеччини та визначити механізми і інструменти їх диверсифікації

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

- 1.1. Суть, значення та переваги двостороннього економічного співробітництва
- 1.2. Особливості секторальних переваг
- 1.3. Методика дослідження ефективності

У розділі 2

- 2.1. Характер і структура двосторонніх економічних відносин України і Німеччини
- 2.2. Інструменти диверсифікації (поліпшення, розширення)
- 2.3. Механізми регулювання

У розділі 3

- 3.1. Секторальні пріоритети співробітництва
- 3.2. Інноваційні тренди зовнішньоекономічної діяльності

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

В. І. Чужиков

«27» 12 2024р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

О. О. Гуренко

«27» 12 2024р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 61 сторінку, 12 таблиць, 4 рисунки, список використаних джерел з 40 найменувань, 3 додатки.

Зовнішньоекономічна діяльність України у двосторонньому співробітництві з Німеччиною

Об'єктом дослідження є зовнішньоекономічна діяльність України в контексті двостороннього співробітництва з Німеччиною.

Предметом дослідження є процеси та механізми здійснення зовнішньоекономічної діяльності України в контексті її взаємовідносин з Німеччиною.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – визначення рівня зовнішньоекономічного співробітництва України та Німеччини та перспектив їх розвитку та виявлення напрямів активізації її зовнішньої торгівлі на основі оцінки реалізованого та невикористаного торговельного потенціалу.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- розкрити сутність та загальну характеристику двостороннього співробітництва у зовнішньоекономічній діяльності;
- проаналізувати співробітництво України і Німеччини, структуру та динаміку торгівлі товарами та послугами між країнами;
- проаналізувати сучасний стан експорту інноваційної продукції України;
- визначити пріоритети співробітництва України і Німеччини;
- визначити інноваційні пріоритети експорту високотехнологічної продукції України до Німеччини.

Практичне значення отриманих результатів.

Результати проведеного аналізу можуть бути корисними для підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю з Німеччиною, для органів влади при прийнятті рішень щодо зовнішньоекономічних питань, а також для студентів та науковців, які цікавляться проблемами зовнішньоекономічної діяльності. У роботі запропоновано низку практичних рекомендацій щодо посилення присутності України на ринку високотехнологічної продукції, включаючи диверсифікацію асортименту, розвиток інноваційних кластерів та посилення державно-приватного партнерства.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2025

Рік захисту роботи 2025

Ключові слова: зовнішня торгівля, двостороння торгівля, інновації, торговельний потенціал, торговельний баланс, митні обмеження, експорт та імпорт.

В І Д Г У К
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
денної форми навчання спеціальності «292 Міжнародні економічні
відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини»

ГУРЕНКО ОЛЕНИ ОЛЕГІВНИ

(прізвище, ініціали)

на тему: «Зовнішньоекономічна діяльність України у двосторонньому
співробітництві з Німеччиною»

(назва теми)

- 1. Актуальність теми:** зумовлена поглибленням двостороннього співробітництва України з країнами ЄС, зокрема з Німеччиною, що дозволить швидше і з меншими втратами пройти процес адаптування економіки нашої держави до європейських стандартів.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи:**
 - раціональна структура дослідження;
 - виявлення секторальних переваг в зовнішньоекономічній діяльності;
 - особливості і механізми регулювання.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:**
 - раціональна структура і зміст дослідження;
 - встановлення секторальних переваг у взаємній торгівлі;
 - виявлення найбільш ефективних інструментів диверсифікації зовнішньоекономічної активності України і Німеччини.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:**
 - визначення суті та системних переваг зовнішньоекономічної діяльності двох країн;
 - окремі напрацювання авторки можна використати при викладанні курсу «європейська інтеграція» (підрозділи 2.1 і 3.1).
- 5. Наявність недоліків:** мали місце зауваження щодо оформлення тексту дипломної роботи.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** відповідає вимогам, рекомендовано до захисту. Оцінка 41 бал.

Науковий керівник:

проректор, д.е.н., професор

(підпис)

В.І Чужиков

“29” травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОСТОРОННЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	6
1.1 Суть, значення та переваги двостороннього економічного співробітництва.....	6
1.2 Особливості секторальних переваг країн.....	13
1.3. Методика дослідження ефективності економічного співробітництва	20
РОЗДІЛ 2 ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ	24
2.1 Характер і структура двосторонніх економічних відносин України і Німеччини	24
2.2 Інструменти диверсифікації економічного співробітництва	34
2.3. Механізми регулювання торговельних відносин	38
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ ТРЕНДИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ	44
3.1 Секторальні пріоритети співробітництва між країнами	44
3.2 Інноваційні тренди зовнішньоекономічної діяльності	52
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах європейської інтеграції, глобалізаційних процесів та переорієнтації зовнішньоекономічної політики України особливої актуальності набуває розвиток і поглиблення двосторонніх торговельно-економічних відносин з країнами Європейського Союзу, зокрема з Німеччиною. Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації, Україна опинилася в ситуації стрімкої трансформації зовнішньоекономічного курсу: відбулося згортання торгівлі з державами пострадянського простору, що раніше були ключовими ринками, натомість розпочалася активна інтеграція у європейські та глобальні економічні структури. Така трансформація потребує глибокого аналізу ефективності нових партнерств, оцінки конкурентоспроможності української продукції на міжнародних ринках, а також виявлення нових можливостей для зростання.

Німеччина є провідною країною Європейського Союзу, що володіє потужним економічним, інноваційним та фінансовим потенціалом. Протягом останніх років вона стабільно входить до п'ятірки ключових торговельних партнерів України, що зумовлює стратегічну важливість вивчення характеру, структури та динаміки двостороннього співробітництва. В умовах війни, яка виснажує українську економіку, та в контексті майбутньої післявоєнної відбудови, партнерство з Німеччиною набуває не лише економічного, а й політичного та соціального виміру. Ця країна виступає надійним союзником України у європейському просторі, активно підтримує її у протистоянні зовнішній агресії, надає гуманітарну, фінансову та військову допомогу.

Окрім цього, Німеччина є важливим ринком збуту українських товарів і послуг, джерелом інвестицій, сучасних технологій, наукових розробок і найкращих практик сталого розвитку. Успішна інтеграція у німецький економічний простір відкриває перед Україною значні можливості для модернізації власної економіки, зростання доданої вартості продукції, посилення інноваційного потенціалу,

підвищення рівня економічної безпеки та скорочення залежності від сировинного експорту. Саме тому важливо вивчати двосторонні економічні зв'язки з Німеччиною: це дозволяє сформулювати ефективну зовнішньоекономічну стратегію, зорієнтовану на довгостроковий розвиток, економічну самодостатність та стійкість.

У зв'язку з цим наукове дослідження особливостей зовнішньоекономічної діяльності України у контексті співпраці з Німеччиною є вкрай необхідним. Воно дозволить виявити ключові тренди, потенціал галузей, які мають перспективи для експорту, а також окреслити пріоритети державної політики у сфері міжнародної торгівлі. Зважаючи на важливість європейського вектора розвитку для України, розуміння механізмів, форматів і перспектив співпраці з такими країнами, як Німеччина, є передумовою успішної економічної інтеграції та стійкого зростання у XXI столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади оцінювання порівняльних переваг у міжнародній торгівлі сформульовані в працях класиків світової економіки, зокрема Б. Баласси, який розробив індекс RCA, та пізніших дослідників, таких як Yu, Cai, Leung, які запропонували нормалізований варіант NRCA. Ці інструменти активно застосовуються для аналізу конкурентоспроможності експорту різних країн.

Оцінювання торговельного потенціалу за допомогою гравітаційних моделей закладене в дослідженнях J. Tinbergen, A. Frankel та R. Baldwin. Українські науковці — Л. Лібанова, І. Кравчук, О. Амоша — адаптують ці підходи для вивчення зовнішньої торгівлі України.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження стану зовнішньоекономічного співробітництва України та Німеччини та перспективи його розвитку, зокрема у інноваційному секторі.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання:

– дослідити історію та сучасний стан зовнішньоекономічних відносин між Україною та Німеччиною;

- охарактеризувати сучасний стан і структуру зовнішньоекономічної діяльності України загалом і у відносинах з Німеччиною;
- вивчити правову базу двостороннього співробітництва між країнами та її вплив на зовнішньоекономічну діяльність;
- визначити товарні групи, в яких Україна має порівняльні переваги та перспективи на ринку Німеччини;
- сформулювати перспективи співробітництва України і Німеччини в інноваційному секторі.

Об’єктом дослідження є зовнішньоекономічні відносини України і Німеччини.

Предметом дослідження є пріоритетні напрями співробітництва.

У роботі використано наступні **методи дослідження**: аналіз статистичних даних для оцінювання динаміки та структури експорту та імпорту, метод індексного аналізу, порівняльний аналіз – для визначення втраченого потенціалу експорту, графічний метод – для візуалізації результатів дослідження.

Інформаційна база дослідження: офіційні статистичні дані Державної митної служби України, Державної служби статистики України; база даних UN Comtrade; звіти Світового банку, МВФ, UNCTAD; наукові публікації українських і зарубіжних дослідників з питань зовнішньої торгівлі.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОСТОРОННЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1 Суть, значення та переваги двостороннього економічного співробітництва

Протягом останнього десятиліття економічне співробітництво стало надзвичайно важливим аспектом міжнародної політики. У контексті глобалізації та посилення інтеграційних процесів, країни дедалі частіше включають економічну взаємодію до своїх стратегій розвитку. Це співробітництво не лише відображається в основних політичних документах країн-донорів, але й еволюціонує, набуваючи нових форм і механізмів, які сприяють внутрішньому розвитку, модернізації виробництв та технологічним інноваціям, що тісно пов'язані з розвитком торговельних, фінансових і інвестиційних потоків. Сьогодні це явище вважається одним із найзначніших викликів сучасної зовнішньоекономічної політики [1].

Спочатку економічне співробітництво сприймалося як форма допомоги або трансферу ресурсів, коли розвинені країни надавали підтримку слаборозвиненим державам у вигляді грантів та пільгових кредитів. Ці ресурси використовувалися для подолання структурних бар'єрів, пов'язаних із низьким рівнем доходів, поганими умовами життя та недостатньою базовою інфраструктурою. Ще п'ятдесят років тому така модель була характерна для чистої допомоги, яка ґрунтувалася на ідеї усунення недоліків через фінансову підтримку та технічне сприяння. Проте з часом міжнародна арена зазнала кардинальних змін. Сучасний світ характеризується швидкою динамікою глобальних процесів, що суттєво впливають на природу міжнародних економічних відносин. Серед ключових факторів варто виділити:

– глобалізацію ринків, що сприяє уніфікації стандартів, посиленню міждержавних зв'язків та розширенню можливостей для торговельних операцій. Розширення комунікаційних технологій дозволяє країнам оперативно реагувати на зміни у світовій економіці та забезпечувати рівний доступ до нових ринків;

– лібералізацію світової торгівлі, яка стимулює взаємодію між країнами через зменшення тарифних бар'єрів, квот та інших обмежень. Цей процес змушує національні економіки адаптуватися, модернізувати виробничі процеси та впроваджувати інновації задля підвищення конкурентоспроможності;

– ідеологічну конвергенцію, що відображається у зростанні спільних підходів до регулювання економічних процесів і визначення пріоритетів зовнішньої політики. Сучасна політична арена свідчить про поступове зменшення традиційних суперечок на користь спільних рішень, орієнтованих на забезпечення глобальної стабільності.

Ці фактори спонукають традиційних країн-донорів переглядати свої пріоритети у сфері міжнародного співробітництва. Зараз перевага надається заходам, які безпосередньо сприяють підвищенню економічної конкурентоспроможності, зокрема – просуванню торгівлі, технологічним інноваціям та інтеграції фінансових ринків. У цьому контексті економічне співробітництво виступає як важливий інструмент вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням стійкого розвитку та реалізацією зовнішньополітичних інтересів держав [2]. Глобалізація, лібералізація світової торгівлі, а ще зростання міждержавної конкуренції та інтенсифікація транснаціональних економічних процесів спричинили еволюцію поняття співробітництва. Сьогодні економічне співробітництво сприймається як система взаємодій, що складається із соціально-економічних підсистем, які функціонують згідно із внутрішніми та зовнішніми закономірностями [3, с. 25]. Основні підсистеми сучасного світового господарства класифікують за такими критеріями, як:

– технологічна – рівень розвитку виробничих потужностей та інноваційних технологій;

- економічна – структура ринкових відносин та обсяги економічного виробництва;
- правова – система законодавчих та нормативних актів, що регулюють господарську діяльність;
- соціально-культурна – вплив культурних та соціальних факторів на економіку [3].

Характерною рисою цих підсистем є різні ступені розвитку виробничих сил, що працюють з особливими організаційно-економічними зв'язками та правилами на державному рівні. [1, с. 26].

Тож, економічне співробітництво – це низка заходів, що націлені на забезпечення ефективної інтеграції країн у глобальний ринок через координацію економічної політики, покращення торговельних відносин і сприяння технологічному обміну. Воно охоплює, зокрема, узгодження економічних стратегій, створення сприятливого середовища для інвестицій і розвитку інфраструктури, а також утворення партнерських відносин між державами та іншими суб'єктами ринкової економіки. Цей підхід дозволяє країнам вирішувати внутрішні проблеми й разом долати глобальні виклики, що виникають у сучасному світі [1, с. 25].

Головною особливістю сучасного економічного співробітництва є його двосторонній характер. У такій взаємодії кожна зі сторін має можливість як отримати допомогу, так і зробити свій внесок у спільний розвиток. Це створює умови для «взаємних вигод», коли обидві сторони отримують економічну, політичну або соціальну вигоду, що є результатом узгоджених дій. До того ж, спільне вирішення завдань у галузях технологій, науки, виробництва та торгівлі дозволяє не лише модернізувати національні економіки, але й посилити їхню конкурентоспроможність на світовій арені [3, с. 12].

Двостороннє співробітництво – це юридичні угоди між двома державами на взаємно прийнятих умовах, які сприяють розвитку інфраструктури країн, що є залученими до угоди, а також додатково збільшують можливості для економічного розвитку [7]. Існує класифікація видів двостороннього співробітництва у

зовнішньоекономічній діяльності за видами, за стадіями, за методами реалізації і за кількістю об'єктів, рис. 1.1.

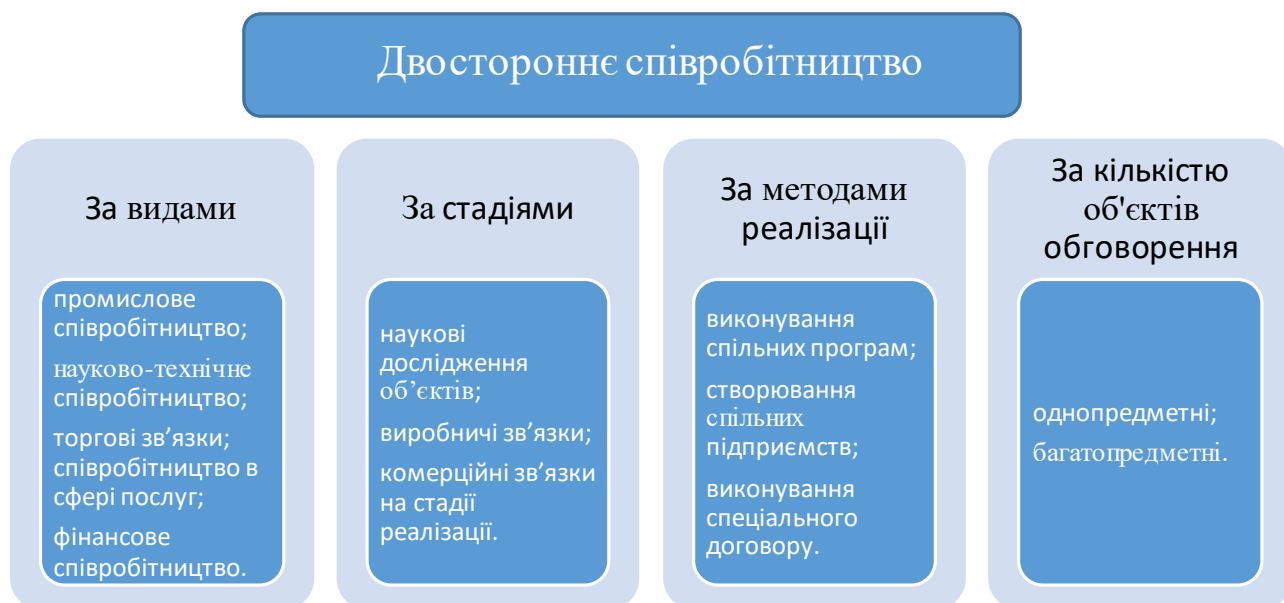

Рисунок 1.1. – Класифікація видів двостороннього співробітництва у зовнішньоекономічній діяльності

Джерело: розроблено автором за даними [6, с. 12]

Двостороннє економічне співробітництво має багатогранний характер і включає різні форми взаємодії. Серед основних причин для розвитку двостороннього співробітництва виділяють:

- нерівномірність економічного розвитку країн;
- відмінності у сировинних ресурсах;
- диспропорції в людських ресурсах;
- нерівномірний розподіл фінансових ресурсів на глобальному ринку;
- політичні відносини та інтеграційні процеси;
- низький рівень науково-технічного розвитку;
- специфіка географічного положення, природних і кліматичних умов;
- активна та цілеспрямована роль держави щодо втягнення країни в систему глобальної світової економіки;
- жорстке міжнародне регулювання ЗЕД [6, с. 13].

У сучасних умовах багато країн стикаються з обмеженою ресурсною базою та вузькими внутрішніми ринками, що обмежує їхню можливість ефективно

виробляти необхідні товари . Як наслідок, країни змушені шукати альтернативні шляхи економічного розвитку. Внаслідок цих викликів країни з обмеженими внутрішніми ресурсами активно шукають можливості для встановлення двосторонніх економічних відносин з розвиненими країнами. Останні, в свою чергу, зацікавлені у зміцненні співпраці з постачальниками сировини, зокрема з тими, що мають доступ до рідкоземельних корисних копалин. Крім того, швидке впровадження інноваційних технологій провокує розширення партнерських відносин між країнами.

Двостороннє співробітництво дозволяє країнам модернізувати виробничі процеси та диверсифікувати асортимент продукції, отримувати нові технології та ноу-хау. Регіональні та географічні особливості, такі як, до прикладу, вигідне розташування території, активна роль держави в інтеграції у світову економіку та жорстке міжнародне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, створюють додаткові передумови для такого виду партнерства [6, с. 13].

Переваги двостороннього співробітництва очевидні як з точки зору економічного зростання, так і з огляду на політичну стабільність. По-перше, укладення двосторонніх угод дозволяє країнам швидко реагувати на зміни у глобальному економічному середовищі.

По-друге, взаємодія на основі принципу «взаємної вигоди» дозволяє забезпечити баланс інтересів між усіма учасниками процесу. Такі партнерства розглядаються не як одностороння допомога, а як взаємний обмін, що враховує і економічні і політичні потреби кожної з країн. Як наслідок, двосторонні домовленості стають інструментом не лише для вирішення конкретних економічних завдань, а й для формування довгострокової стратегії зовнішньої політики країн [7].

В умовах європейської інтеграції двостороннє економічне співробітництво набуває все більшого значення. Реалії сьогодення розширюють можливості для розвитку двостороннього економічного співробітництва, яке стає ключовим інструментом для стимулювання економічного зростання та інтеграції країн у єдиний ринковий простір, який характеризується високим ступенем регулювання,

розвитком механізмів взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства, що сприяє досягненню визначення стратегічних векторів економічної та соціальної політики. Сучасний світ все більше вимагає інноваційних підходів до співпраці, де прозорість, відкритість та підзвітність у прийнятті рішень є ключовими. Це дозволить країнам інтегруватися до спільного ринку й створити умови для сталого розвитку, підвищити конкурентоспроможність та якість життя своїх громадян.

Двосторонні торговельні угоди, як один із елементів економічного співробітництва, мають низку переваг. Переговорний процес між двома країнами проходить значно простіше і швидше, ніж багатосторонні угоди, що дозволяє швидше реагувати на зміни у глобальному економічному середовищі. Також, ці угоди сприяють розширенню ринків збуту, оскільки країни отримують можливість вільнішого доступу один до одного, що стимулює зріст обсягів торгівлі та збільшує потік інвестицій. Таке усунення торговельних бар'єрів дозволяє забезпечити рівні правила гри, сприяє передачі технологій, підвищенню кваліфікації робочої сили та розвитку виробничих процесів (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Основні аспекти двостороннього та багатостороннього економічного співробітництва

Параметр	Двостороннє економічне співробітництво	Багатостороннє економічне співробітництво
Кількість учасників	Дві країни	
Переговорний процес	Швидші та простіші, враховуються лише інтереси двох сторін.	Складніші та довші через узгодження інтересів всіх учасників.
Гнучкість адаптації	Висока: легше адаптувати угоди.	Низька: зміни вимагають згоди всіх учасників.
Розширення ринку	Обмежене ринком двох країн, зниження тарифів та усунення торговельних бар'єрів.	Створює великий єдиний ринок, сприяє гармонізації стандартів та єдиним правилам торгівлі для широкого кола країн.
Усунення торговельних бар'єрів	Угоди спрямовані на конкретне усунення тарифних і нетарифних бар'єрів між двома сторонами.	Угоди мають на меті гармонізацію торговельних правил і стандартів між усіма учасниками, що створює єдину нормативно-правову базу.

продовження таблиці 1.1

Взаємна економічна вигода	Швидкий ефект, зосереджений між двома сторонами: обидві країни отримують додатковий ринок збуту, інвестиції та можливості для передачі технологій, що стимулює зростання продуктивності.	Надає можливість досягнення глобальної вигоди, що сприяє довгостроковій стабільності та економічній інтеграції; вигоди можуть розподілятися неоднорідно між учасниками.
---------------------------	--	---

Джерело: складено автором за даними [10]

На фоні цих економічних процесів важливою складовою є ефективна взаємодія у системі «держава – бізнес – громадянське суспільство». Державні органи виступають гарантом встановлення правил і створення нормативно-правової бази, що сприяє прозорості та стабільності економічного середовища. Бізнес, у свою чергу, є рушійною силою економічного розвитку, забезпечуючи виробництво товарів і послуг, інноваційний розвиток та створення робочих місць.

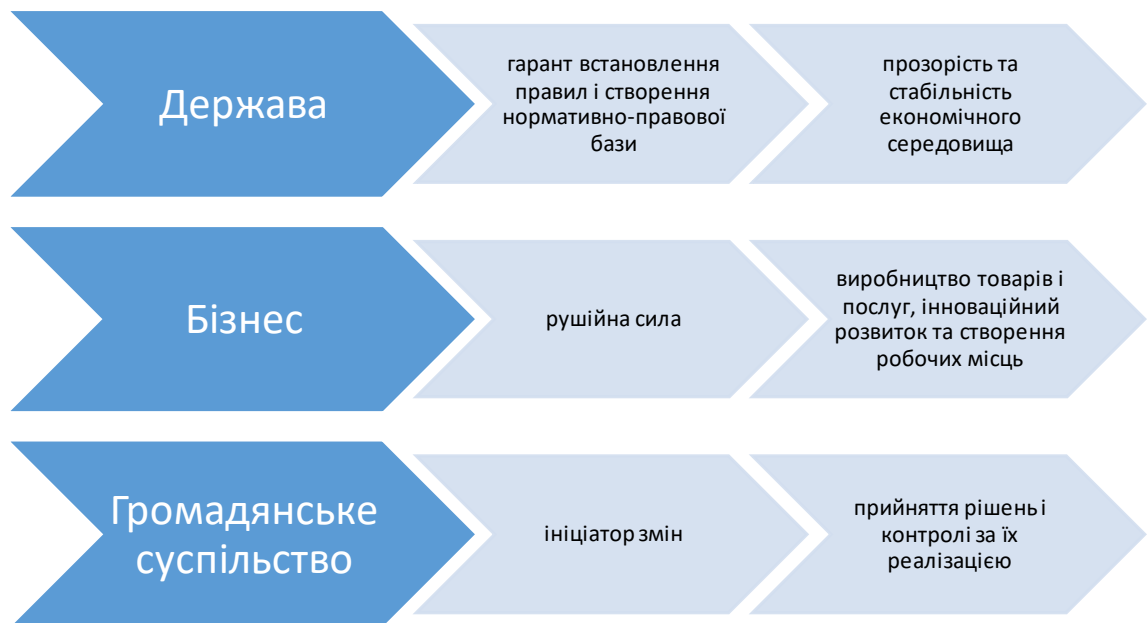

Рисунок 1.2 – Система «держава – бізнес – громадянське суспільство»

Джерело: складено автором за даними [11]

Громадянське суспільство сприяє активній участі громадян у прийнятті рішень та контролі за їх виконанням, а також виступає в ролі монітора та ініціатора змін. Така багатостороння взаємодія, заснована на системних принципах і досягненні консенсусу, ефективно координує діяльність усіх зацікавлених сторін, зменшує ризики корупції та сприяє формуванню здорового інституційного середовища (рис. 1.2.).

У цьому контексті особливу роль відіграє інституціоналізація відносин, яка забезпечує взаємодію через публічні ради, лобістські структури та інші організації, які представляють різні інтереси. Залучення великих фінансових і промислових груп до соціально-економічного розвитку через партнерство державного та приватного секторів сприяє економічному зростанню і підвищенню корпоративної соціальної відповідальності. Такий підхід дозволяє зберігати баланс між прибутковістю та соціальними інтересами, що є необхідною умовою для сталого розвитку.

Водночас, процес європейської інтеграції трансформує традиційну роль держави у відносинах з бізнесом. Великі компанії, які раніше перебували під жорстким контролем держави, стають все більш вагомими, здатними впливати на формування економічної політики та сприяти вирішенню глобальних і регіональних проблем. У цих умовах двостороннє економічне співробітництво може бути ефективним інструментом, адже воно змушує їх швидко адаптуватися до змін, впроваджувати інноваційні технології та формувати спільні стратегії розвитку, що відповідають сучасним глобальним вимогам.

1.2 Особливості секторальних переваг країн

У сучасних умовах процеси глобалізації та інтеграції змушують країни шукати нові форми економічної взаємодії та оптимізації виробничих процесів. Одним із ключових інструментів досягнення цієї мети є секторальна політика, яка визначає структуру економіки за окремими галузями та сприяє формуванню конкурентних переваг на світовому ринку. Структура економічної системи, її динаміка розвитку та взаємодія окремих секторів безпосередньо впливають на конкурентоспроможність країн, рівень їх інноваційного розвитку та здатність адаптуватися до глобальних викликів. Розуміння специфіки різних секторів глобальної економіки, їх співвідношення, особливостей зовнішньої торгівлі

провідних країн та аналіз інноваційних галузей стає необхідною умовою успішного функціонування національних економік.

Світова економіка розглядається як багатовимірна система, що складається з декількох соціально-економічних підсистем, кожна з яких характеризується специфічними закономірностями та факторами розвитку. Основними галузевими підсистемами є первинний сектор, що охоплює сільське господарство, лісове господарство, рибальство і видобувну промисловість; вторинний сектор, який включає будівництво, переробну промисловість і важку індустрію; третинний сектор, що охоплює сферу послуг, зокрема торгівлю, транспорт, фінансові послуги та інформаційні технології; а також четвертинний сектор, або інноваційний сектор, який зосереджується на високотехнологічних галузях, дослідженнях і розробках, біотехнологіях, зеленій енергетиці та інших галузях майбутнього розвитку (Таблиця 1.2.)[17].

Таблиця 1.2 – Сектори економіки

Сектор	Діяльність
Первинний	Добування корисних копалин; Риболовля; Сільське господарство; Лісове господарство
Вторинний	Автомобілебудування; Текстиль; Хімічна інженерія; Суднобудування; Енергетичні послуги
Третинний	Роздрібний продаж; Транспортування та розподіл; Ресторани; Туризм; Страхування та банківська справа; Послуги охорони здоров'я; Юридичні послуги
Четвертинний	Аерокосмічна діяльність; Дослідження та розробки; Інформаційні технології (ІТ); Освіта; Консультаційні послуги; зелена енергетика

Джерело: складено автором на основі [17]

Особливості секторної структури визначають внутрішню економічну динаміку й впливають на зовнішню торгівлю та міжнародну конкурентоспроможність. Двостороннє економічне співробітництво в цьому контексті дозволяє країнам використовувати свої секторальні переваги для досягнення взаємних вигод. Наприклад, країни з високорозвиненими інноваційними галузями можуть експортувати високотехнологічну продукцію, тоді як країни з розвиненим вторинним сектором отримують можливість модернізувати своє виробництво шляхом імпорту сучасних технологій [18]. Європейський Союз, як регіональна інтеграційна структура, характеризується гармонізацією стандартів, що сприяє усуненню торговельних бар'єрів та

створенню єдиного внутрішнього ринку, на якому країни-члени можуть ефективно конкурувати на світовій арені. Завдяки спеціалізації у певних окремих галузях, таких як автомобілебудування, хімічна промисловість, електроніка, а також інноваційні сектори, країни ЄС мають можливість диверсифікувати свій експорт, зменшуючи ризик залежності від окремих ринкових ніш.

Структурна динаміка світової економіки свідчить про поступове зменшення ролі первинного сектору, особливо в розвинених країнах, де економіка стає більш диверсифікованою та орієнтованою на послуги, а також про збільшення частки третинного та четвертинного секторів внаслідок агресивної цифровізації, глобалізації ринків послуг та збільшення інвестицій у дослідження та розробки. За даними 2021 року третинний сектор є домінуючим у світовій економіці, охоплюючи приблизно 62 % світового ВВП. Це відображає глобальний перехід до економіки базованої на послугах, які набувають все більшого значення завдяки розширенню фінансових, комунікаційних, транспортних та інших індустрій, що забезпечують обслуговування як внутрішнього, так і зовнішнього ринку. На вторинний сектор припадає близько 27,4 % світового ВВП. Його частка, хоча й зменшується у розвинених країнах у зв'язку з деіндустріалізацією, залишається доволі великою для країн, що розвиваються, оскільки виробничий потенціал і будівництво активно сприяють економічному зростанню. Частка первинного сектору займає приблизно 5,2 % світового ВВП. У розвинених країнах його роль зменшена, але він залишається критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки, видобутку сировини та підтримки аграрного виробництва, особливо в країнах, що розвиваються.

Четвертинний сектор становить близько 5,4 % [12] світового ВВП. Незважаючи на відносно невелику частку, цей сектор демонструє найшвидший темп зростання завдяки інтенсивному впровадженню нових технологій, цифровізації та зростанню попиту на інноваційні послуги. Динаміка розвитку четвертинного сектора є наразі надважливою для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності країн, оскільки саме завдяки інвестиціям у науку,

технології та креативні галузі економіка отримує імпульс для модернізації та підвищення продуктивності [12].

Загальні тенденції свідчать про те, що саме через зменшення частки первинного сектору відбувається збільшенням інвестицій у високотехнологічні галузі, що забезпечує модернізацію вторинного сектору та ще більший розвиток сервісної індустрії. Країни-лідери світової економіки, зокрема Сполучені Штати, Китай, Японія та країни ЄС, відзначаються високим рівнем спеціалізації у четвертинному секторі. У розвинених країнах частка інноваційного сектору у ВВП може сягати 10% (рис. 1.3) [12].

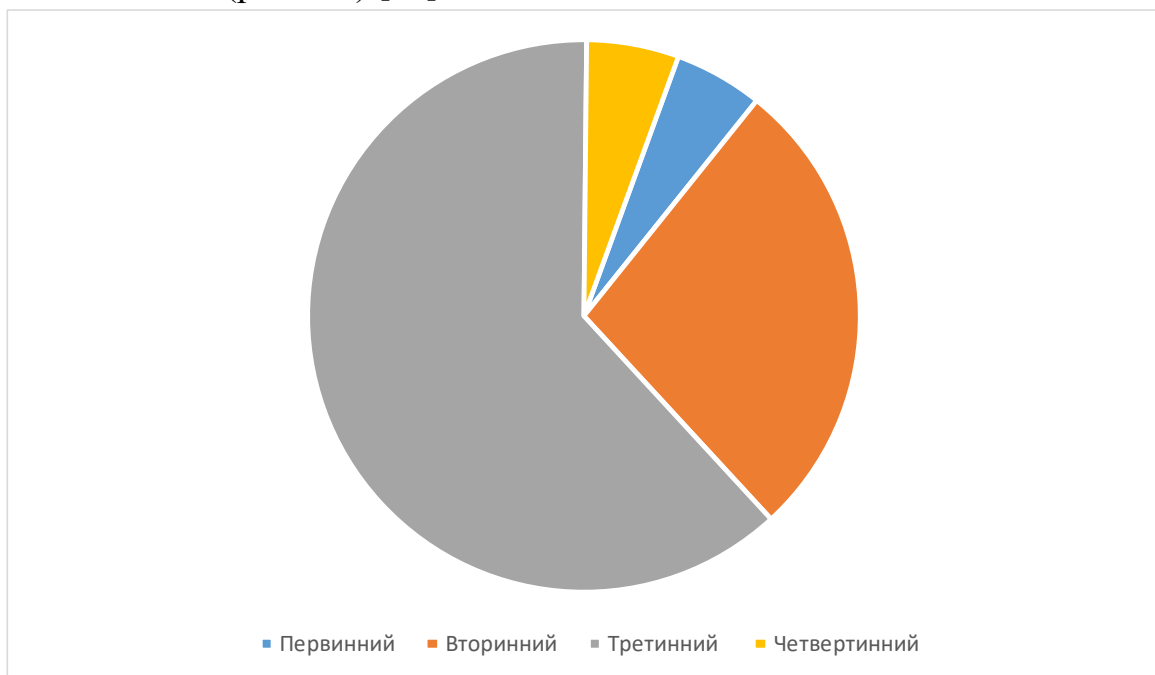

Рисунок 1.3 – Структурний розподіл світового ВВП за секторами економіки, 2021р.

Джерело: складено автором за даними [12; 13]

Країни ЄС інвестують значні кошти у дослідження і розробки, що дозволяє їм займати провідні позиції у галузях високих технологій, біотехнологій, зеленої енергетики та інформаційних технологій. Такий високий рівень інновацій сприяє збільшенню конкурентоспроможності на світовій арені та визначає стратегічні пріоритети економічного зростання [14]. Частка витрат на дослідження і розробки (R&D) у ВВП у країнах ЄС зросла з приблизно 1,9 % у 2010 році до 2,2 % у 2019 році. При цьому окремі країни ЄС демонструють ще вищі показники: наприклад,

Німеччина та Фінляндія мають значення, що перевищують 3 %, тоді як середній показник по ЄС залишається на рівні близько 2,1–2,2 % [15].

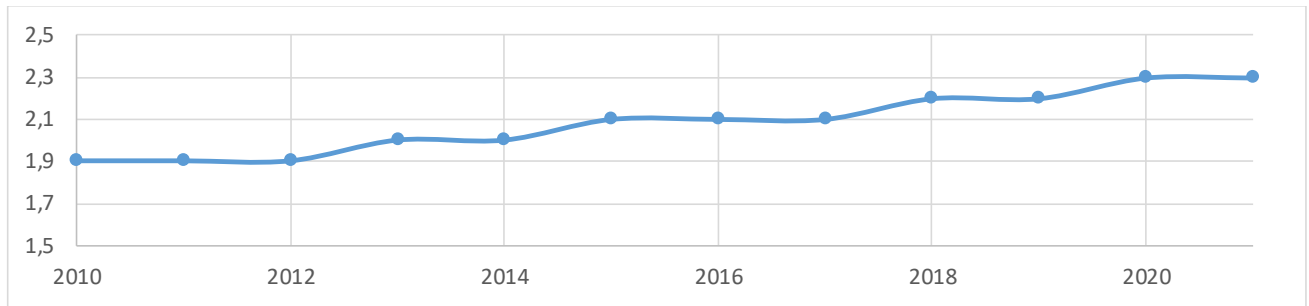

Рисунок 1.4 – Частка витрат на R&D у ВВП (середній показник по ЄС) за 2010–2021 роки

Джерело: створено автором на основі [15]

Інноваційні галузі сьогодні складають від 4 до 6 % ВВП у провідних країнах ЄС. Зокрема, у 2020–2021 роках спостерігалось помітне зростання частки інноваційного сектору у ВВП, зокрема за рахунок цифровізації економіки. Наприклад, Фінляндія, Швеція та Нідерланди демонстрували зростання до рівня 6–7 % у деяких оцінках [16]. Динаміка зростання інноваційних секторів у ЄС загалом має позитивний тренд: між 2010 та 2021 роками спостерігалось середньорічне зростання на 0,2–0,3 відсоткові пункти відносно ВВП. Це свідчить про стабільне та поступове збільшення впливу інноваційних технологій на економіку ЄС.

У сучасних умовах секторальна інтеграція набуває особливого значення, оскільки, як було згадано вище, розвиток цифрових технологій у третинному секторі сприяє модернізації виробництва у вторинному, тоді як успішне впровадження інноваційних технологій має безпосередній вплив на розвиток четвертинного сектору. Цей взаємозв'язок створює синергійний ефект, коли взаємодія між традиційними та інноваційним секторами забезпечує більш ефективне використання ресурсів, стимулює інвестиції та сприяє сталому економічному зростанню. Інноваційний сектор, або ж четвертинний, виступає рушійною силою сучасного економічного зростання завдяки кільком ключовим факторам. Перш за все, це активний розвиток інформаційних технологій, який запускає цифрову трансформацію традиційних виробничих процесів. Використання таких технологій як штучний інтелект, хмарні обчислення, інтернет

речей (IoT) та великі дані дозволяє оптимізувати ланцюги поставок, підвищувати ефективність виробництва та значно скоротити витрати на управління підприємствами [14].

Біотехнології та фармацевтична промисловість забезпечують створення інноваційних продуктів, які сприяють поліпшенню якості охорони здоров'я та підвищенню рівня життя населення. Також зелена енергетика все більше набуває особливого значення у контексті глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату. Інвестиції у сонячну, вітрову та гідроенергетику дозволяють країнам зменшити залежність від викопних ресурсів і створити умовно стійкі відновлювальні енергетичні системи. Нарешті, нанотехнології та матеріалознавство відкривають нові можливості для модернізації виробництва та розробки продуктів з унікальними властивостями, розширюють можливості переробки, що в купі сприяє зменшенню витрат, і що, в свою чергу, дозволяє брати першість на світовому ринку.

Ці галузі сприяють підвищенню технологічного рівня країн, створюють нові можливості для міжнародного партнерства. ЄС, зокрема, активно підтримує інновації через програми фінансування досліджень, створення технологічних центрів та розвиток спільних ініціатив у сфері високих технологій.

Четвертинний сектор наразі є одним із найбільш динамічних елементів сучасної економіки. Перспективи його розвитку зумовлені кількома ключовими факторами, що взаємодіють у глобальному економічному середовищі.

По-перше, стрімкий технологічний прогрес і діджиталізація трансформують усі аспекти економіки. Зростання інвестицій сприяє підвищенню продуктивності праці та створенню додаткової вартості. Інновації, що розвиваються в цій сфері, не лише модернізують традиційні галузі, а й створюють абсолютно нові ринки з високою доданою вартістю.

По-друге, глобальна інтеграція і зростання міжнародних зв'язків стимулюють поширення та розвиток технологій і знань. Передові країни ЄС та інші світові економічні лідери впроваджують політику підтримки інноваційних технологій, створюють сприятливе законодавче середовище та стимулюють

партнерства між державними, приватними та науковими установами. Такий підхід сприяє синергії в інноваційному середовищі та пришвидшує перехід від традиційного виробництва до модернізованих галузей економіки. Партнерства стимулюють розвиток стартапів, збільшують венчурне фінансування та сприяють формуванню високотехнологічних кластерів, що є важливим фактором економічного зростання.

По-третє, зростання четвертинного сектору пов'язане із змінами у споживчій поведінці та змінюваними очікуваннями суспільства. Сучасний споживач все більше орієнтується на персоналізовані, цифрові та інноваційні послуги, які гарантують високу якість життя та комфорт, що, в свою чергу, створює попит на нові технологічні рішення в сфері комунікацій, охорони здоров'я, освіти та фінансових послуг. Завдяки цьому компанії, що працюють у четвертинному секторі, здатні швидко зростати як на національному, так і на міжнародному рівнях.

По-четверте, екологічні виклики і необхідність сталого розвитку вимагають впровадження зелених технологій, енергозберігаючих рішень та інноваційних підходів у виробництві. Четвертинний сектор має великий потенціал для розробки екологічно чистих технологій, що дозволяють зменшувати викиди шкідливих речовин та оптимізувати споживання енергії, що є особливо важливо в умовах глобальних зусиль по боротьбі зі зміною клімату, що робить четвертинний сектор одним із найважливіших стратегічних напрямків економічної політики багатьох розвинених країн.

Перспективи розвитку четвертинного сектору також визначаються підтримкою з боку державних програм і міжнародних інституцій. Європейський Союз активно інвестує у розвиток високотехнологічних галузей, впроваджує стратегії цифровізації економіки та сприяє інтеграції дослідницьких центрів у глобальні мережі. За підтримки таких програм, як Horizon Europe, країни-члени ЄС отримують значні фінансові ресурси для реалізації інноваційних проєктів, що сприяє зростанню четвертинного сектору. Цей досвід можна застосовувати і в інших регіонах, де впровадження цифрових технологій і модернізація виробництва є ключовими завданнями.

У майбутньому очікується подальше зростання частки четвертинної промисловості у валовому внутрішньому продукті національних економік завдяки зростанню ролі інновацій. Прогнози свідчать про те, що ця частка може зростати як мінімум на 0,5–1 процентний пункт протягом наступних 5–10 років, що відобразатиме зростання інноваційної складової економіки.

Однак, незважаючи на численні переваги, розвиток четвертинного сектору стикається з деякими викликами. Серед них – необхідність значних інвестицій у інфраструктуру, висококваліфіковану робочу силу та постійне оновлення технологій. Крім того, цифрова трансформація потребує створення сприятливого регуляторного середовища, яке забезпечуватиме захист даних, кібербезпеку та конкурентоспроможність на ринку. Вирішення цих питань вимагає активної взаємодії між державними органами, бізнесом і науковими установами, що дозволить забезпечити стійке зростання та адаптацію до змін у глобальному економічному середовищі.

1.3. Методика дослідження ефективності економічного співробітництва

Дослідження ефективності двостороннього економічного співробітництва ґрунтується на фундаментальних загальних положеннях теорії міжнародних економічних відносин, також сучасних підходах до аналізу глобальних економічних процесів та комплексному використанні методів наукового аналізу. Теоретичні засади здійснення міжнародного економічного співробітництва визначають основні чинники, які безпосередньо впливають на взаємодію між країнами, та формують систему показників для оцінки ефективності цих взаємозв'язків.

Розробка алгоритму визначення пріоритетних напрямів двостороннього економічного співробітництва дозволить виявити та виокремити критерії підвищення ефективності взаємних зовнішньоторговельних операцій,

інвестиційних потоків та інших економічних процесів. Початковим етапом є проведення порівняльного аналізу економічних, політичних і інституційних характеристик країн-партнерів, що дозволяє виявити їхні сильні та слабкі сторони (табл. 1.3). Результати цього аналізу можуть допомогти визначити ключові елементи ринкового середовища, які є ключовими для міжнародної конкурентоспроможності, такі як технологічний розвиток, інвестиційна привабливість, інфраструктура та ступінь лібералізації ринку.

Таблиця 1.3. Система показників ефективності співпраці

Група показників	Основні індикатори
Ефективність господарської співпраці	Зростання ВВП, обсяг експорту та імпорту, прямі іноземні інвестиції, рівень зайнятості
Інституційні показники	Наявність двосторонніх угод, правове забезпечення, прозорість прийняття рішень, роль публічних рад, лобістських структур
Показники міжнародної конкурентоспроможності	Індекс інновацій, рівень технологічного розвитку, ступінь лібералізації ринку, співвідношення витрат і прибутків

Джерело: створено автором на основі [20]

Особлива увага приділяється оцінці фінансових результатів співпраці, що здійснюється за допомогою аналізу обсягів експорту, імпорту, прямих іноземних інвестицій, рівня зайнятості та інших показників. Важливим аспектом є розрахунок синергетичного ефекту, що виникає внаслідок взаємодії країн, а також визначення загального впливу даної співпраці на економічне зростання обох країн. Отримані дані використовуються для обґрунтування масштабів, кількісних і якісних параметрів найбільш пріоритетних галузей співпраці, що є основою для розробки стратегій удосконалення зовнішньоекономічної політики. В умовах посилення європейської інтеграції такі напрямки співпраці набувають особливого значення, оскільки інтеграційні процеси сприяють гармонізації нормативно-правової бази, створенню єдиного ринку і забезпеченню стабільності економічного середовища.

Комплексний підхід дозволяє оцінити поточний стан двостороннього економічного співробітництва і прогнозувати його подальший розвиток. Реалізація такого підходу створює нові можливості для розширення зовнішньоторговельних зв'язків, залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій.

Для України, що прагне інтегруватися до європейського простору, розробка ефективної стратегії співпраці є надзвичайно актуальною. Вона передбачає удосконалення механізмів взаємодії між державною владою, бізнесом і громадянським суспільством, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів, знизити торговельні бар'єри та забезпечити передачу інноваційних технологій. Таблиця 1.4. ілюструє послідовність етапів визначення пріоритетних напрямів співпраці.

Таблиця 1.4. Алгоритм визначення пріоритетних напрямів співпраці

Етап алгоритму	Опис процесу
1. Порівняльний аналіз	Вивчення економічних, політичних та інституційних характеристик країн-партнерів.
2. Визначення факторів ринкового середовища	Аналіз макроекономічних показників, технологічного розвитку, інвестиційної привабливості тощо.
3. Оцінка фінансово-господарських результатів	Аналіз обсягів експорту, імпорту, інвестицій, рівня зайнятості та інших економічних індикаторів.
4. Обґрунтування масштабів галузей	Визначення пріоритетних напрямів співпраці за галузевими параметрами та рівнем конкурентоспроможності.
5. Розрахунок синергетичного ефекту	Побудова моделей економічного зростання та аналіз синергетичного впливу взаємодії.
6. Ранжирування напрямів за ефективністю	Визначення найбільш перспективних сфер співпраці для подальшої інтеграції.

Джерело: створено автором на основі [20]

Статистичні методи, економіко-математичне моделювання та програмний аналіз дозволяють отримати кількісні оцінки, які використовуються для побудови моделей прогнозування. Отримані результати дають змогу сформулювати рекомендації щодо оптимізації регулювання зовнішньоторговельного процесу, коригування довгострокових угод та розробки ефективних стратегій зовнішньоекономічної політики.

Висновки до першого розділу

Сучасна модель двостороннього економічного співробітництва є реакцією на виклики глобалізації та посилення інтеграційних процесів. Така співпраця дозволяє країнам ефективно використовувати свої внутрішні ресурси, позитивно впливати на формування глобальних економічних процесів та досягати заздалегідь визначених стратегічних цілей. Серед переваг такої співпраці - можливість швидше

укладати угоди, розширювати ринки збуту, знижувати торговельні бар'єри та швидко реагувати на глобальні виклики. Двостороннє економічне співробітництво разом з ефективною взаємодією між урядами, бізнесом та громадянським суспільством є потужним інструментом забезпечення конкурентоспроможності, необхідної для сучасного економічного та соціального розвитку.

Для України, яка перебуває в процесі європейської інтеграції, впровадження та розвиток двостороннього економічного співробітництва є однією з ключових задач для забезпечення сталого розвитку та зміцнення економічного становища. Налагодження ефективних механізмів взаємодії, заснованих на консенсусі та системних принципах, сприятиме покращенню економічних показників, зміцненню довіри до державних інституцій, розширенню можливостей для малого та середнього бізнесу та підвищенню якості життя громадян.

У майбутньому економічне співробітництво набуватиме все більшого значення як механізм вирішення низки глобальних проблем, серед яких: розширення торговельних зв'язків, поглиблення технологічної інтеграції; сприяння стабільності та безпеці.

Водночас, розвиток двостороннього економічного співробітництва вимагає глибокого аналізу та розробки нових методологічних підходів, які дозволять адаптувати традиційні концепції до сучасних реалій. У цьому контексті дуже важливим є визначення не тільки економічних аспектів взаємодії між державами, але й політичних, соціальних та екологічних аспектів.

РОЗДІЛ 2

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

2.1 Характер і структура двосторонніх економічних відносин України і Німеччини

З часів Революції Гідності 2014 року Україна дотримується безпрецедентного курсу реформ з орієнтацією на Європу. Німецько-українська співпраця зосереджена на належному врядуванні (демократія, громадянське суспільство, державне управління, децентралізація), а також на енергоефективності та сталому економічному розвитку. Це призвело до збільшення інтенсивності співпраці, яку Німеччина має лише з кількома іншими країнами, і ця взаємодія постійно розширюється через канали прямого діалогу та широкий спектр візитів на всіх рівнях. Загалом з 2014 року Німеччина надала Україні понад 1,8 млрд євро підтримки також 27 мільйонів євро інвестовано у двосторонні проекти і ще 14 мільйонів у регіональні проекти. Флагманськими проектами в цьому контексті є створення незалежного суспільного мовлення та німецько-українські програми обміну молоддю [21].

У сфері двосторонньої співпраці з питань розвитку Німеччина підтримує політичну та економічну трансформацію України. Співпраця зосереджена на просуванні сталої економіки (зокрема через професійно-технічну освіту та навчання), демократії та громадянського суспільства, і стабілізації східної України. Співпраця між урядами Німеччини та України підтримується більш ніж 70-ма угодами про побратимство міст і муніципалітетів. Крім того, Україні надано доступ до схеми гарантування кредитів; який був започаткований урядом Німеччини в 2014 році і має обсяг 500 мільйонів євро.

У серпні 2020 року було підписано декларацію про наміри започаткувати німецько-українське енергетичне партнерство, що в свою чергу створило центральну платформу для діалогу з питань енергетичної політики між двома країнами. Енергетичне партнерство поєднує різні види діяльності Уряду Німеччини, оскільки підтримує низку двосторонніх проектів у цій сфері в Україні. Основна увага приділяється відновлюваним джерелам енергії, водню, відходам від вугілля, а також просуванню енергоефективності та декарбонізації.

З початку повномасштабного вторгнення, Німеччина ще більше зміцнила свої позиції як одного з найважливіших союзників України, надаючи значну фінансову, гуманітарну та оборонну допомогу. У сфері оборони ця підтримка вже має значний економічний ефект. Зростання німецького експорту в Україну під час війни було зумовлене насамперед оборонними товарами, що становило близько 25% експорту в Україну протягом 9 місяців 2024 року. Крім того, німецькі оборонні компанії, такі як Rheinmetall або Quantum, серед інших, оголосили та реалізували інвестиційні та спільні підприємства з українськими колегами, відкриваючи шлях для подальшої співпраці в цьому секторі.

Україна не входить до списку головних торговельних партнерів Німеччини. В 2024 році вона займала 32 місце серед країн світу за обсягом імпорту з Німеччини та 43 місце за обсягом експорту до Німеччини. З іншого боку, ФРН займає одне з основних місць в українській зовнішній торгівлі – 5 місце за обсягом експорту та 3 за обсягом імпорту [9].

Двостороння торгівля між Німеччиною та Україною стабільно зростала протягом останніх п'яти років. У 2019 році Німеччина вже була третім за значенням торговим партнером України, двосторонній товарообіг тоді сягав 7,7 млрд євро. Обсяг збільшувався у наступні роки, демонструючи стійкість і адаптивність під час пандемії та з початку повномасштабного вторгнення. У 2023 році двостороння торгівля товарами досягла 9,9 млрд євро – найвищого рівня за всю історію [20].

Після 9 місяців 2024 року обсяг торгівлі зріс ще більше: аж на 17%, і перевищив показник за весь 2022 рік.

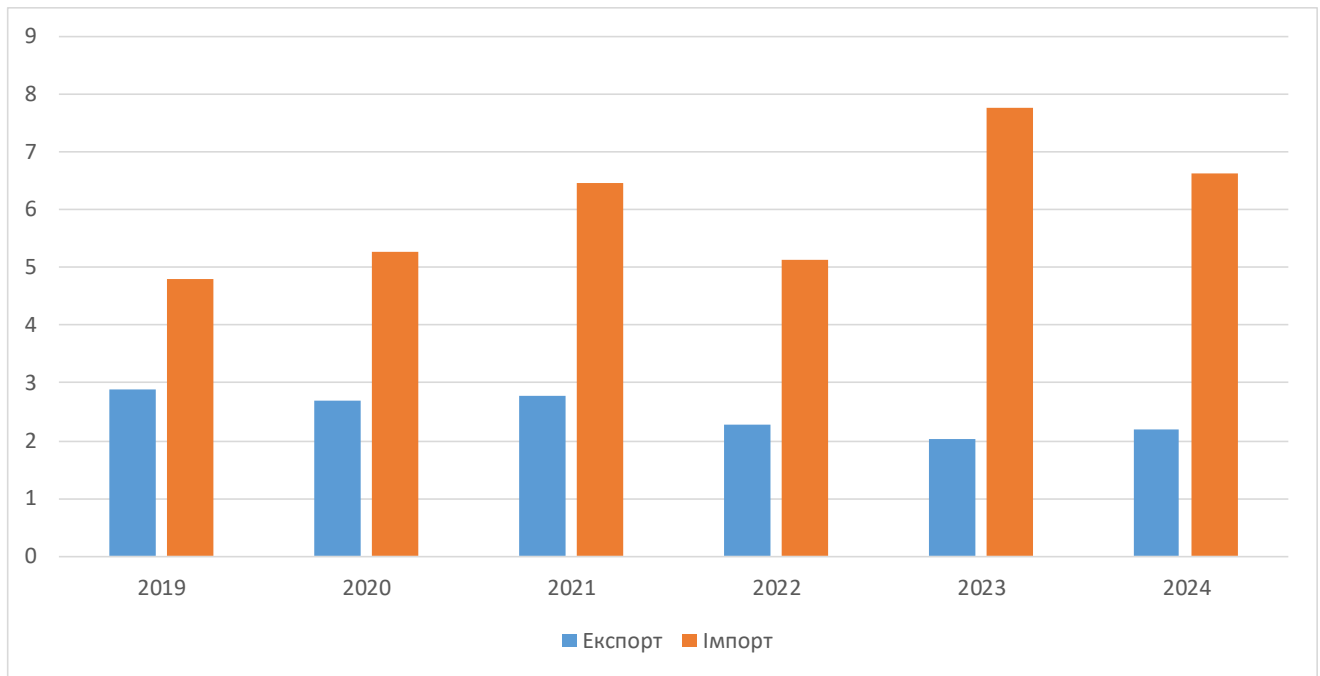

Рисунок 2.1. Двостороння торгівля товарами між Україною та Німеччиною, млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [24]

У 2020 році загальний товарообіг між Україною та Німеччиною становив 7,34 млрд дол. США, з яких експорт українських товарів складав 2,07 млрд дол. США, а імпорт – 5,27 млрд дол. США. У 2021 році спостерігалось зростання товарообігу ще на 26,1%, до 9,26 млрд дол. США, що стало доволі високим показником. Український експорт зріс на третину (до 2,79 млрд дол. США), а імпорт – на 22,8% (до 6,47 млрд дол. США).

У 2022 році через вплив війни відбулося суттєве скорочення товарообігу у порівнянні з показниками за попередній рік – він знизився до 7,39 млрд дол. США. Експорт скоротився незначно – до 2,27 млрд дол. США, а імпорт – до 5,12 млрд дол. США. Сальдо трохи покращилося – дефіцит скоротився до -3,15 млрд дол. США, що є найменшим показником за досліджуваний період. У 2023 році поступово починається відновлення: товарообіг зріс на 32,3% (до 9,78 млрд дол. США), проте експорт знизився до мінімальних 2,02 млрд дол. США, тоді як імпорт різко зріс до 7,76 млрд дол. США, через що сальдо досягло найгіршого показника за весь період – -5,74 млрд дол. США [12].

У 2024 році товарообіг трохи скоротився, знизившись на 9,6%, до 8,84 млрд дол. США. Однак позитивною тенденцією є збільшення експорту на 4,5%, до 2,21 млрд дол. США, і скорочення імпорту до 6,63 млрд дол. США. Відповідно торговий дефіцит зменшився до -4,42 млрд дол. США [11].

Таблиця 2.1. – Обсяги товарообігу України і Німеччини за 2020-2024 роки, млрд. дол. США

Роки	2020	2021	2022	2023	2024
Товарообіг	7,34	9,26	7,39	9,78	8,84
Експорт	2,07	2,79	2,27	2,02	2,21
Імпорт	5,27	6,47	5,12	7,76	6,63
Сальдо	-3,2	-4,32	-3,15	-5,74	-4,42

Джерело: створено автором на основі [24]

Німеччина має велике позитивне сальдо торгівлі з Україною. Таким чином, значна частина нинішнього експорту пов'язана з оборонним сектором України, включно з військовою технікою.

Однак найбільшу частку займають промислові машини - 20%, також є високим попит на німецьку хімічну продукцію, який становить 15% (рис 2.2.). Велика частка припадає на інші товари 18%, куди входять продукти тваринного та рослинного походження, вироби з дерева та паперу, взуття, зброя, дорогоцінні метали та інше.

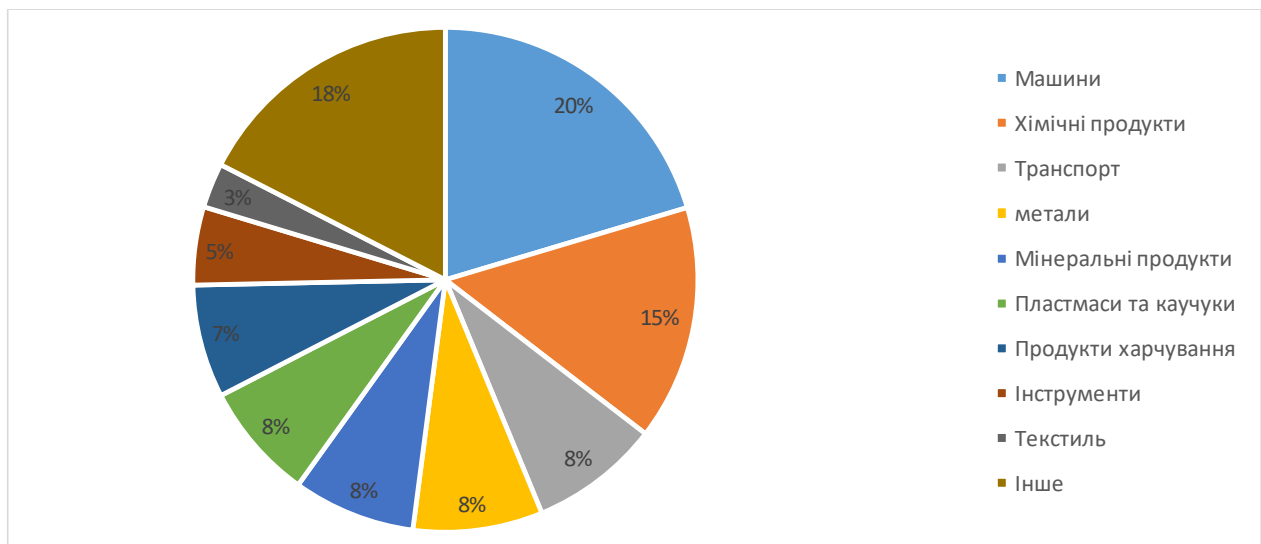

Рисунок 2.2. Експорт з Німеччини в Україну, 2023р.

Джерело: складено автором на основі [25]

Дещо меншу, але все ще значну частку займають транспортні засоби (8%), метали (8%), мінеральні продукти (8%), пластмаси і каучук (7%), продукти харчування (5%), інструменти (3%), текстиль (8%) [25].

Експорт з України також відіграє важливу роль у двосторонній торгівлі.

У 2023 році основною категорією експорту України до Німеччини стали рослинні продукти, це третина від усього експорту, що включає зернові, олійні культури та інші продукти сільського господарства, які є традиційними експортними товарами України.

На другому місці знаходяться машини – електроніка, частини та машинерія, які становлять п'яту частину експорту. Це демонструє розвиток машинобудівної галузі України та її інтеграцію в європейські виробничі ланцюги. Метали також займають значну частку експорту – 12%, це показує збереження традиційної ролі металургійної промисловості України [25].

Також до найбільших категорій експорту належать вироби з дерева (6%), продукти харчування (5%), текстиль (3%) і продукти рослинного і тваринного походження (3%).

Значна частка інших товарів (18%) це хімічна промисловість, товари тваринного походження, транспорт, пластмаси та каучуки, мінеральні продукти та інше (рис. 2.3.) [25].

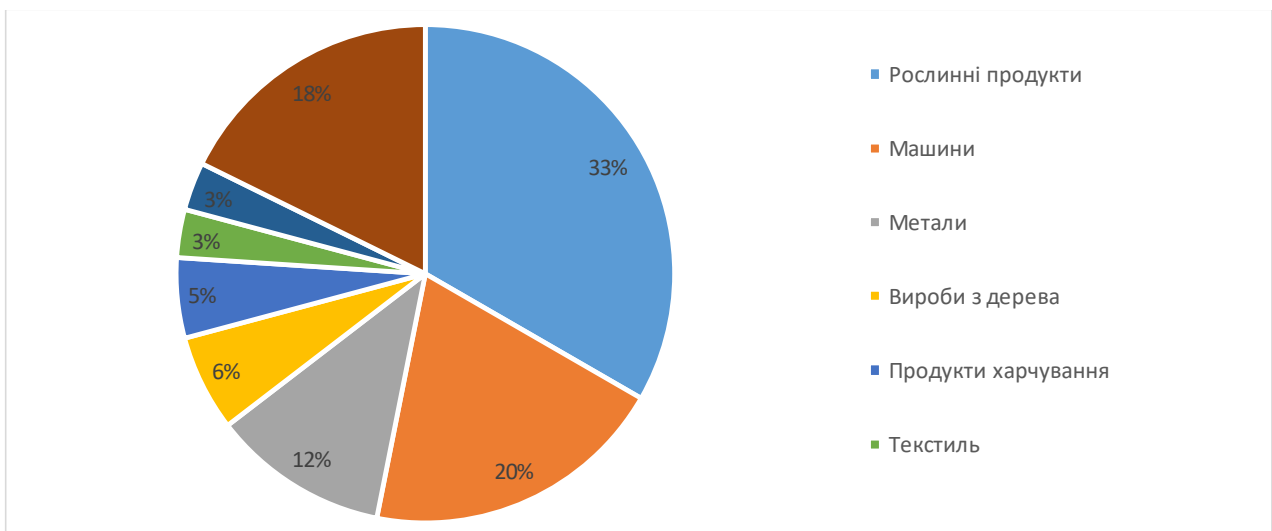

Рисунок 2.3. Експорт з України в Німеччину, 2023 р.

Джерело: складено автором на основі [25]

Загалом експорт України до Німеччини базується здебільшого на сировинних товарах (рослинні продукти, метали, деревина), однак є і значна частка товарів з доданою вартістю (машини, продукти харчування, текстиль). Це демонструє позитивну тенденцію до диверсифікації експорту, хоча залежність від сировинних галузей залишається значною. Імпортує здебільшого високотехнологічну продукцію [25].

Однак Україна все більше інтегрується в німецькі ланцюги створення вартості, наприклад, як експортер систем електропроводки. Коли почалося повномасштабне вторгнення, Volkswagen був змушений запровадити тимчасову скорочену роботу на своїх заводах у Цвікау та Дрездені, оскільки не було можливості імпортувати електричні системи з України [20].

Варто зазначити, що двостороння торгівля у рамках третинного сектору між країнами також була активною до повномасштабного вторгнення (рис. 2.4.).

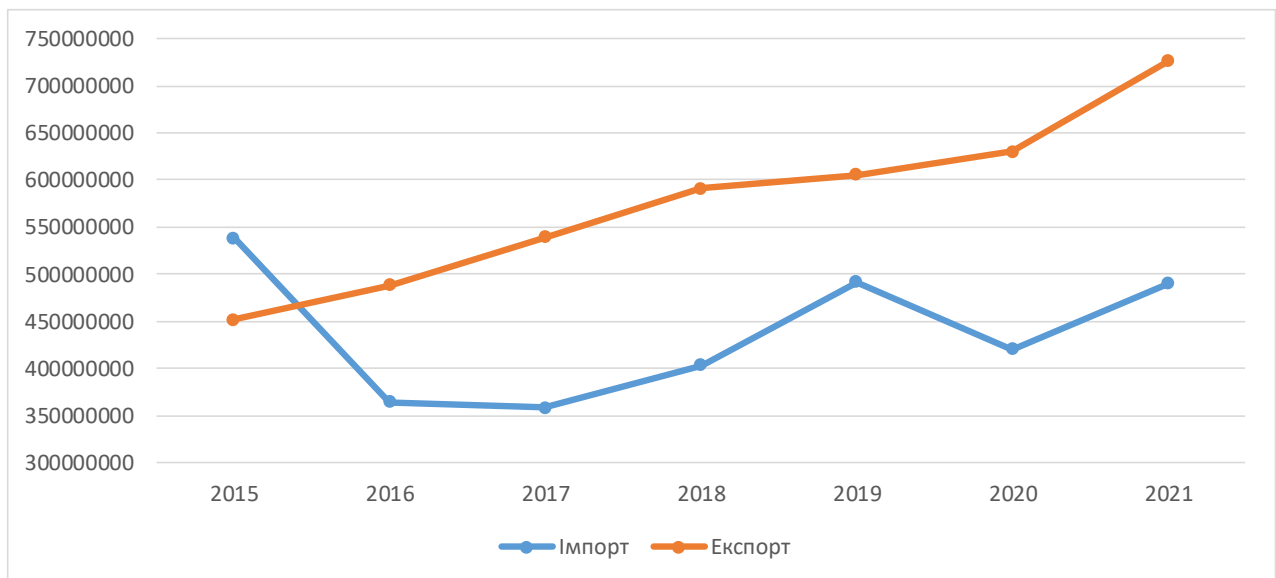

Рисунок 2.4. Динаміка імпорту та експорту послуг між Україною та Німеччиною в період 2015–2021 років (дол. США)

Джерело: складено автором на основі [32]

Експорт послуг з України до Німеччини демонструє стабільне зростання протягом усього періоду. Починаючи з 2015 року, експорт послуг поступово збільшувався, і цей тренд зберігався навіть після 2020 року. Особливо помітне прискорене зростання у 2020–2021 роках, що пов'язане з активним розвитком ІТ-сектору, фінансових послуг та інших високотехнологічних галузей. У 2021 році

експорт послуг досяг найвищого рівня за аналізований період, перевищивши 70 млн дол. США.

Імпорт послуг з Німеччини до України мав більш нестабільну динаміку. У 2015 році його рівень був відносно високим, проте у 2016–2017 роках спостерігалось різке падіння до мінімального рівня. Починаючи з 2018 року, імпорт послуг почав відновлюватися, демонструючи помірне зростання, яке тривало до 2021 року. Водночас рівень імпорту залишався нижчим за експорт, що свідчить про позитивне сальдо у сфері послуг на користь України.

Основна тенденція цього періоду — розширення розриву між експортом та імпортом послуг. У 2015 році різниця між показниками була незначною, проте згодом експорт почав стрімко зростати, а імпорт залишався відносно стабільним з періодичними коливаннями, що свідчить про посилення позицій України у сфері експорту послуг, зокрема у високотехнологічних галузях [25].

Протягом останніх 30 років Україна та Німеччина активно співпрацюють у сфері науки та освіти. За цей час було проведено десятки спільних засідань та наукових заходів, а також реалізовано понад 200 проєктів.

Партнерами з української сторони переважно є групи дослідників з інститутів Національної академії наук України та з університетів. З німецької сторони партнерами є університети, великі дослідницькі заклади Фонду Гелмгольца, інститути Дослідницьких товариств імені Макса Планка та імені Фраунгофера, Товариство ім. Ляйбніца, а також приватні підприємства.

Більша частина цих німецько-українських проєктів підтримується відповідними міністерствами та установами обох країн через фінансування наукових обмінів. Співробітництво відбувається і поза межами державного сприяння: поруч з офіційно зареєстрованими проєктами відбуваються й неформальні контакти, наприклад, приватні запрошення німецькими науковцями українських колег, у результаті яких виникають спільні проєкти. Засідання Робочої групи з науково-технічного співробітництва за участю Федерального міністерства освіти та досліджень і Міністерства освіти і науки України визначають спільні пріоритети та сприяють залученню нових партнерів із різноманітних дослідних

сфер до коопераційних наукових проєктів. Також у 2016 році за ініціативи українських науковців, які живуть та працюють у Німеччині була заснована Німецько-українська академічна мережа - The UKRAINE Network [28].

Інтенсивне співробітництво майже в усіх сферах фундаментальних досліджень доповнюються проєктами прикладних розробок у сферах:

- матеріалознавство та фізичні і хімічні технології;
- нанодослідження, нанотехнології та нанобіотехнології;
- дослідження у галузі охорони здоров'я та медичної техніки;
- інформаційні та телекомунікаційні технології.

У 2023 році на рівні Міністерств освіти Німеччини та України було підписано Декларацію про наміри щодо співпраці у сфері науки та освіти.

Партнерство між Україною та Німеччиною охоплює спільну роботу за такими напрямками:

- розвиток діалогу з питань наукової політики на різних рівнях;
- заохочення інституційного партнерства між німецькими та українськими університетами та науковими установами;
- розширення наукового співробітництва у дослідницьких сферах, що мають взаємне значення та спільний інтерес;
- створення спільної експлуатації дослідницьких та/або інноваційних установ, лабораторій та міжнародних центрів передових досліджень (cores of excellence);
- посилення академічної мобільності студентів і науковців з особливою увагою до молодих учених [30].

У жовтні 2024 року Україна та Німеччина підписали міжурядовий договір про науково-технологічну співпрацю, який є першим з часів незалежності України. Міністерства освіти і науки обох країн домовилися про співпрацю у сфері науки, технологій, інновацій та вищої освіти. За даними МОН, під час візиту німецької делегації до Києва презентували чотири новостворені українсько-німецькі

дослідницькі центри. Вони вже розпочали роботу цього року, і є однією з ключових ініціатив науково-технологічної співпраці між Україною і Німеччиною.

У Львові науковці працюють над розробленням нових антибактеріальних сполук, які матимуть важливе значення для медицини та боротьби з інфекційними захворюваннями і будуть вирішувати проблему антибіотикорезистентності. Головні партнери: Інститут фармацевтичних досліджень імені Гельмгольца (Саарланд, Німеччина), Львівський національний університет імені Івана Франка і ТОВ «Експлоген»;

Інший центр у Львові займається аналізом історичних травм ХХ століття. Вивчення важливих історичних подій, спрямоване на осмислення й аналіз суспільних змін та наслідків конфліктів. В ролі дослідників виступають: Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана та Український католицький університет. Вищевказані навчальні заклади вивчають правління двох основних злочинних режимів європейської історії ХХ століття – нацистської Німеччини Гітлера та Радянського Союзу за часів Сталіна.

У Харкові застосовують плазмові технології у спінтроніці, що відкриває нові можливості для розвитку передових електронних пристроїв. А саме, використання плазмових технологій для виробництва спінтронних компонентів, які є перспективною основою для комп'ютерів наступного покоління. Над цим проектом працюватимуть науковці Інституту мікроструктурної фізики імені Макса Планка (Мюнхен) і Харківського національного університету імені Каразіна.

У Києві центр досліджує квантові матеріали, а саме фокусується на розвитку високотехнологічних рішень у галузі інформаційних технологій та фізики. Партнери проекту – Інститут дослідження твердого тіла та матеріалів імені Лейбніца (Дрезден) та Київський академічний університет [31].

Двостороння співпраця передбачає:

- обмін експертами для реалізації спільних науково-технічних програм;
- участь у міжнародних проектах, організацію спільних наукових конференцій, семінарів і симпозіумів;
- створення і спільне використання інноваційних структур;

– підтримку програм вищої освіти та розвиток партнерських відносин між університетами обох країн [31].

Велику роль у зміцненні економічних зв'язків відіграють інвестиції. Стабільно зростає значення Східної Європи для бізнесу Німеччини, і дедалі більше німецьких компаній збираються інвестувати в цьому регіоні. При цьому найпривабливішими країнами для капіталовкладень вони вважають Польщу, Румунію та Україну, за ними йдуть Угорщина та Чехія [28]. Значну частину запланованих на українському ринку проєктів буде реалізовано вже цього року, незважаючи на російсько-українську війну. У 2023 році на Німеччину припадало 5% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні, і вона посіла четверте місце серед країн-джерел. Проєкти анонсували та реалізували серед інших Bayer, Fixit, Notus і Goldberg Solar. Значно зросла кількість членів німецько-української промислово-торговельної палати. На середину листопада 2024 року палата зафіксувала 223 члени, що на 69 більше, ніж до війни. Підтримку приватних німецьких інвестицій також підкреслив Федеральний уряд у своїй Резолюції з 15-ма заходами для відбудови України («Eckpunkterpapier»). Залучення приватних інвестицій як ключовий пріоритет економічної політики України також було одним із основних напрямків Конференції з відновлення України.

Під час війни було залишено відкритими схеми державних гарантій для приватних інвестицій з Німеччини. З 2022 року 32 інвестиційні проєкти з Німеччини схвалено для отримання державних гарантій. Це робить Україну країною призначення №1 для цього інструменту, за кількістю застрахованих проєктів. З точки зору загального гарантійного запасу, Україна входить до ТОП 3 ринку за кількістю гарантій (52), але не входить до ТОП-10 за обсягами страхування (близько 0,34 млрд євро). Інший державний інструмент охоплює експортні операції, які також залишалися відкритими під час війни. Страхові поліси Hermes захищають їх від ризиків комерційних і політичних не платежів. З початку війни було забезпечено покриття на суму понад 430 мільйонів євро, що часто дозволяє імпортувати найважливіші капітальні товари та технології [20].

2.2 Інструменти диверсифікації економічного співробітництва

Для вирішення конкретних системних викликів економічної співпраці України та Німеччини, необхідно продовжувати процес створення нових інститутів, що сприятимуть диверсифікації співробітництва. Їх створення тісно пов'язане з установами національного економічного розвитку, функціонування яких має ключове значення для усієї системи міжнародних економічних відносин.

Інститути диверсифікації співробітництва – це спеціалізовані державні або квазідержавні організації, що зосереджують свою роботу на усуненні бар'єрів у міжнародних економічних відносинах, які стримують економічний і соціальний розвиток країн [26]. Ключовими напрямками діяльності інститутів диверсифікації співробітництва є розвиток інфраструктури, інновацій, малого і середнього бізнесу, аграрного сектору, скорочення регіональних диспропорцій.

Державні інститути диверсифікації співробітництва України та ЄС розробляють ініціативу щодо запровадження посад заступників міністрів з євроінтеграції в кожному міністерстві, а також створення спеціального органу, відповідального за європейський напрям співробітництва. Підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ) здійснюється через регіональні венчурні фонди, фонди прямих інвестицій, гарантійні заставні фонди. Всі ці інститути мають утворювати єдину системну структуру. Основними інститутами та механізмами, що сприяють диверсифікації співпраці України з ЄС, є:

1. Саміти Україна – ЄС, що слугують найвищим політичним рівнем діалогу для імплементації Угоди про асоціацію та двосторонніх питань.
2. Рада асоціації Україна – ЄС, що є платформою для обміну інформацією про законодавчі акти, а також для виконання заходів щодо їхнього впровадження.
3. Комітет асоціації Україна – ЄС, який допомагає Раді асоціації у виконанні її функцій та включає представників обох сторін.

4. Підкомітети Комітету асоціації, зокрема з питань свободи, безпеки, юстиції, економіки, торгівлі, сталого розвитку, санітарних і фітосанітарних заходів тощо.

5. Європейський інститут інновацій і технологій, який сприяє розвитку інновацій через підтримку підприємницьких талантів і нових ідей у науці та бізнесі.

6. Консультативна Місія ЄС з реформування цивільного сектору безпеки України (EUAM).

7. Програма «Горизонт Європа», яка є рамковою програмою Євросоюзу для наукових досліджень і інновацій, в якій беруть участь українські установи через різні механізми фінансування й співпраці[27].

У процесі формування подібних систем існує низка ризиків, зокрема, заміна державними інститутами ринкових механізмів чи відсутність належного контролю за ефективністю та прозорістю роботи інститутів диверсифікації співробітництва. Система інститутів диверсифікації співробітництва повинна мати комплексний характер, охоплюючи всі етапи розвитку інновацій та компенсуючи «провали ринку». У країнах, які успішно вирішували проблеми розвитку інноваційного бізнесу, паралельно створювалися інститути, орієнтовані на різні групи учасників і на різні етапи процесу [26].

Сьогодні ж новими інструментами диверсифікації співробітництва між Україною та Європейським Союзом можуть бути цифрові консульські послуги, розширення яких для українців за кордоном у 2025 році було анонсовано Міністерством закордонних справ України (це може включати електронні візи, онлайн-реєстрацію громадян тощо), освітні онлайн програми типу EU Study Days 2025, які спрямовані на підвищення рівня знань про ЄС серед української молоді та підтримку євроінтеграційних процесів в Україні, інноваційні інструменти програми «Горизонт Європа», що передбачає розвиток наукових досліджень і інновацій через різні механізми фінансування й співпраці з європейськими партнерами і спільноти знань та інновацій (KICs) ЄІТ, які поєднують освіту, бізнес та дослідження для розвитку динамічних партнерств у сфері інновацій [27].

Німецька економіка орієнтована на експорт, тож з урахуванням тривалих історичних відносин, країна активно підтримує і розвиває економічні зв'язки, особливо зі Східною Європою (майже 20% від загального обсягу експорту йде саме в цей регіон). Велика кількість конгломератів, таких як Siemens, з'явилась в цьому регіоні ще за часів активної фази індустріальної революції XIX століття.

Державна політика просування міжнародної торгівлі ФРН, «Außenwirtschaftsförderung», передбачає зменшення навантаження на бізнес задля сприяння його виходу на іноземні ринки і, водночас, - державну підтримку інвесторам у вигляді розподілення ризиків та транзакційних витрат. Ця політика більшою мірою орієнтована на МСБ, а також на сімейний бізнес, адже вони мають більше бар'єрів торгівлі, аніж великі підприємства та міжнародні компанії. Більш того, послуги з просування торгівлі включають а) надання інформації про ринки, б) аналіз ринків, в) ярмарки, г) гарантування експорту.

Німецька система просування торгівлі та залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) побудована на гібридному підході, в якому задіяні як державні органи, так і приватний сектор. ФРН надає перевагу підтримці регіональних ініціатив (напр. Регіон Баварії має власне представництво в Україні) або діяльності приватних організацій, аніж централізованому просуванню торгівлі. Так званий концепт трьох опор складається з:

- німецьких торговельно-промислових палат (АНК, 130 офісів, 90 країн);
- іноземних місій (економічні аташе при посольствах; секторальна співпраця між міністерствами, наприклад, в сфері сільського господарства та енергетики);
- Федеральної агенції з Торгівлі та інвестицій (англійською Germany Trade and Invest або GTAI)[22].

Вони співпрацюють з метою просування міжнародної торгівлі та, відповідно, активізації інвестиційних відносин з країнами-партнерами, та посилення обміну технологіями між ними. Отримуючи частку своїх ресурсів із державного бюджету, платформи GTAI та АНК підтримуються також за рахунок

внесків своїх членів в обмін на надання послуг із виходу на певні ринки та інших бізнес операцій, які надає комерційний підрозділ АНК - DEInternational.

Урядовий банк KfW (кредитна установа для відбудови) та державна агенція з розвитку GIZ також відіграють важливу роль у просуванні міжнародної торгівлі, розвитку та трансформації ринку. В Україні, зокрема, ці установи підтримують реформу децентралізації та покращення муніципальних послуг, діяльність МСБ та модернізацію енергетичної та екологічної інфраструктури.

Одним із ключових гравців у сфері просування торгівлі до країн Східної Європи є Німецька асоціація східного бізнесу (німецькою Ost-Ausschuss - Osteuropaverein der Deutschen Wirtschaft або ОАОЕВ). Асоціація має окремі робочі групи для кожної галузі промисловості та кожної країни; такі групи лобіюють зниження торгівельних бар'єрів та більш сприятливі умови для інвестицій задля підтримки МСБ та сімейного бізнесу [22].

Диверсифікація економічного співробітництва між Україною та Німеччиною спрямована на розширення спектру взаємодії, зниження залежності від окремих ринків та посилення стратегічного партнерства. Для досягнення цих цілей доцільно використовувати як традиційні, так і сучасні механізми, що створюють сприятливе середовище для торгівлі, інвестицій та технологічного обміну.

Перш за все, основним фактором є диверсифікація торговельних потоків. Оскільки розширення асортименту товарів і послуг, що експортуються та імпортуються, дозволяє зменшити ризики, пов'язані з концентрацією економічних відносин на окремих секторах. Це забезпечить гнучкість і стійкість бізнесу в умовах глобальних економічних змін, сприяючи відкриттю нових ринків збуту для українських підприємств та дасть німецьким компаніям доступ до нових можливостей.

Окрім цього – інвестиційне співробітництво, що включає двосторонні угоди. Зокрема про взаємний захист інвестицій та уникнення подвійного оподаткування, які створюють стабільну правову основу для залучення іноземного капіталу. Таке співробітництво сприяє не лише технологічному оновленню

українських підприємств, але й стимулює розвиток стратегічно важливих секторів економіки, підвищує продуктивність праці та сприяє створенню нових робочих місць.

Надважливим також є технологічне партнерство та інновації. Різні спільні науково-дослідні програми, технологічні парки та інноваційні кластери, які є важливими інструментами для обміну досвідом та впровадження нових технологій. Завдяки такій співпраці Україна та Німеччина можуть спільно розробляти нові продукти, оптимізувати виробничі процеси та швидко адаптуватися до змін на світовому ринку, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності обох країн.

Участь у міжнародних економічних організаціях також є необхідним фактором для розвитку економічного співробітництва. Це сприятиме гармонізації нормативно-правових актів, спрощенню митних процедур і створенню стабільного ділового клімату. Німецький досвід роботи в ЄС може стати корисним інструментом для удосконалення економічної політики України, що в свою чергу дозволить розширити сферу взаємодії між країнами.

І, звісно, розвиток транспортної та логістичної інфраструктури. Саме через розвиток мультимодальних перевезень та модернізацію транспортних коридорів, відбудеться зниження витрат на транспортування і скорочення термінів поставок [27].

2.3. Механізми регулювання торговельних відносин

Оскільки Німеччина входить до складу Європейського Союзу, її торговельні відносини з Україною регламентуються Угодою про асоціацію. У ній містяться положення про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Тимчасове впровадження цієї угоди розпочалося восени 2014 року, а її повна імплементація набула чинності 1 вересня 2017 року [22]. Довгостроковою метою є ліквідація 99,1% ввізних мит з боку України та 98,1% з боку ЄС.

ЄС скасував увізні мита для переважної більшості українських товарів ще у квітні 2014 року, запровадивши автономні торговельні преференції для України. Водночас для окремих категорій сільськогосподарської та харчової продукції, таких як зернові, мед, яйця, молочні вироби, м'ясо птиці та цукор, діє система тарифних квот. Загалом ЄС запровадив безмитні тарифні квоти для 36-ти груп українських товарів, із яких 4 мають додаткові обсяги. Додаткові тимчасові автономні торговельні преференції, які набули чинності 1 жовтня 2017 року, передбачали збільшення тарифних квот для 18-ти українських товарів та скасування ввізних мит ЄС на окремі промислові товари. У свою чергу, Україна встановила безмитні тарифні квоти для трьох груп європейських товарів – свинини, м'яса птиці та цукру. Українські експортери використовують можливості безмитного експорту в межах тарифних квот із різною інтенсивністю.

Після зняття або зниження митних бар'єрів основним обмежувальним фактором для українського експорту стане нетарифне регулювання, яке може включати технічні регламенти, санітарні та фітосанітарні заходи, ліцензійні вимоги та інші обмеження. Нетарифні обмеження на імпорту встановлюються законодавством про зовнішню торгівлю Німеччини, законодавством ЄС або міжнародними конвенціями. Загалом, нетарифні заходи, що застосовуються країнами-членами ЄС, відповідають загальним вимогам ЄС, проте окремі країни-члени можуть ввести власний перелік товарів, які підлягають ліцензуванню на імпорту. Наприклад, Німеччина має «Список імпорту» (Einfuhrliste), який є додатком до Закону про зовнішню торгівлю Німеччини. Основні технічні вимоги щодо нехарчових товарів стосуються безпеки продукції, стандартизації, упаковки та маркування, і вони встановлені у Гармонізованому законодавстві ЄС (як у секторальному, так і в горизонтальному плані), яке включає директиви та гармонізовані стандарти [22]. Секторальні директиви встановлюють обов'язкові вимоги до безпечності окремих видів продукції, які є обов'язковими до виконання. Гармонізовані стандарти не є обов'язковими, але вони дозволяють зробити припущення про відповідність основним вимогам директив. Якщо виробник не дотримується гармонізованих стандартів, на ньому лежить відповідальність

довести, що його технічні специфікації відповідають основним вимогам директиви, що може бути складним процесом.

Найвищими є вимоги до промислової продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації та маркуванню знаком CE. Дана продукція вважається такою, що несе високий ризик для суспільних інтересів, і включає обладнання, яке працює під тиском, електричне обладнання, ліфти, машини, вимірювальні інструменти, а також обладнання, призначене для використання в вибухонебезпечних середовищах.

Для підтвердження відповідності вимогам ЄС з метою експорту вказаної промислової продукції, необхідно: оформити технічний файл, призначити уповноваженого представника підприємства в ЄС (резидента ЄС, такого як імпортер або дистриб'ютор), провести випробування продукції в нотифікованих центрах сертифікації ЄС, оформити декларацію відповідності та нанести маркування CE.

Щоб отримати право постачати харчову продукцію, виробники повинні забезпечити відповідність вимогам ЄС щодо безпечності даного харчового товару, викладеним у директивах і регламентах, а також отримати відповідні сертифікати, залежно від виду товару (наприклад, міжнародний ветеринарний чи фітосанітарний сертифікат).

Крім того, замовники продукції з ЄС (торговельні мережі, переробні підприємства) можуть вимагати від виробника наявності сертифікату відповідності певному міжнародному стандарту з безпечності (визначається у контракті). Для харчових продуктів це можуть бути такі стандарти, зокрема: ISO 22000, FSSC 22000, GAPs, BRC, IFS, ін.

Найскладніше регулювання щодо безпечності застосовується в ЄС до харчових продуктів тваринного походження, призначених для споживання людиною, оскільки вони можуть становити найвищий ризик для життя та здоров'я людей. Загальні гігієнічні вимоги щодо харчових продуктів та спеціальні гігієнічні вимоги для харчових продуктів тваринного походження встановлені Регламентом (ЄС) №852/2004 та №853/2004 [22].

Зокрема, передбачається, що ці продукти повинні походити з зареєстрованих потужностей або потужностей, на які видано експлуатаційний дозвіл в країні-експортері. Країна-експортер має бути включена до дозвільного списку країн з правом експорту відповідної продукції до ЄС (Рішення (ЄС) 2011/163).

Продукти повинні супроводжуватися сертифікатом здоров'я, виданим компетентним органом країни-експортера та пройти обов'язкову перевірку кожного вантажу із цим продуктом на прикордонному пункті пропуску країни ЄС, де здійснюються ветеринарні перевірки.

Україна отримала право на експорт до ЄС таких харчових продуктів тваринного походження, як м'ясо птиці та продукція з нього, молочна продукція, рибна продукція, яйця, мед, равлики, кишкова сировина та харчовий колаген. За даними Держпродспоживслужби, станом на 30.08.2019 право експорту харчових продуктів тваринного походження в ЄС мають 138 українських підприємств [22].

4 червня 2022 року набув чинності Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2022/870 про тимчасові заходи з лібералізації торгівлі, який доповнює можливості українських експортерів відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. За цим регламентом тарифи, що передбачені Угодою, тимчасово призупиняються. Зокрема, це стосується:

- мит для промислової продукції;
- призупинення застосування системи вхідних цін для фруктів та овочів;
- призупинення усіх тарифних квот для сільськогосподарської продукції;
- призупинення антидемпінгових мит на імпорт товарів з України;
- призупинення застосування глобальних захисних заходів щодо українських товарів [23].

Враховуючи зміни у законодавстві Європейського Союзу (прийняття делегованого Регламенту ЄС 2023/2652 від 15.09.2023), відповідно до яких партії меду та інших продуктів бджільництва, призначені для споживання людиною, можуть ввозитися до ЄС лише з ухвалених підприємств Держпродспоживслужбою. Підтверджено та направлено до Генерального Директорату Європейської комісії з

питань охорони здоров'я та безпечності харчових продуктів 27 звернень щодо включення підприємств з виробництва продуктів бджільництва до переліку підприємств третіх країн, що мають право експортувати харчові продукти до ЄС.

Також, забезпечено розширення ринку Європейського Союзу за іншими видами харчових продуктів, а саме за 2024 рік було надано право експорту 22-ом українським підприємствам (рибопродукти, молокопродукти, ячні продукти та продукти з м'яса птиці).

Важливим етапом у 2024 році став перехід на використання в Україні TRACES NT (онлайн платформи Європейської комісії з сертифікації та підтримки експорту/імпорту/транзиту тварин, продукції тваринного та рослинного походження, харчових продуктів, кормів), завдяки чому вдалося значно спростити проходження формальної процедури здійснення експорту та транзиту харчових продуктів на територію ЄС при перетині державного кордону.

Лібералізація торгових відносин також означає, що Україна зобов'язується дотримуватись європейських правил, зокрема правил щодо походження товарів та процедур в рамках Угоди про асоціацію, утримуватися від введення нових обмежень на імпорт з ЄС, поважати демократичні принципи, права людини та основні свободи, верховенство права, а також боротися з корупцією. Ці нові норми діятимуть протягом року і допоможуть українським виробникам та експортерам протистояти наслідкам війни та зміцнити свої позиції на європейському ринку [23].

Висновки до другого розділу

Україна та Німеччина мають міцні двосторонні економічні відносини, які охоплюють торгівлю, інвестиції та технологічне співробітництво. Німеччина є одним із ключових торговельних партнерів України в Європейському Союзі, що обумовлено як геополітичними факторами, так і взаємними економічними інтересами. Ця співпраця після Революції Гідності 2014 року досягла безпрецедентного рівня, що проявилось у збільшенні обсягів фінансової підтримки, реалізації численних проєктів у сфері енергоефективності, сталого розвитку та децентралізації. Німеччина відіграє важливу роль у трансформації України, підтримуючи її на шляху до євроінтеграції.

Перспективи подальшого розвитку двосторонніх відносин включають зміцнення експортного потенціалу України, залучення німецьких інвесторів у промисловий та технологічний сектори, а також розширення співпраці в галузях цифрової економіки та енергетики. Ефективне використання можливостей Угоди про асоціацію з ЄС, а також подальша адаптація українського законодавства до європейських норм сприятимуть поглибленню економічної інтеграції між двома країнами.

Торгівля між Україною та Німеччиною демонструє динамічне зростання, попри усі виклики. Німеччина залишається одним із найбільших торговельних партнерів України. Хоча структура українського експорту до Німеччини досі базується на сировинних товарах (рослинні продукти, метали, деревина), спостерігається тенденція до диверсифікації та зростання частки продукції з доданою вартістю (машини, продукти харчування, текстиль). Натомість імпорт з Німеччини представлений переважно високотехнологічними товарами, що сприяє модернізації української економіки.

Сфера послуг також демонструє позитивні тенденції. Експорт послуг з України до Німеччини стабільно зростає, особливо в ІТ-секторі, що свідчить про посилення позицій України у високотехнологічних галузях. Водночас імпорт послуг з Німеччини мав нестабільну динаміку, але загальне позитивне сальдо у цій сфері підтверджує конкурентоспроможність українських послуг.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ТРЕНДИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

3.1 Секторальні пріоритети співробітництва між країнами

Визначення пріоритетних напрямів співробітництва ґрунтується на алгоритмі, представленому в Розділі 1 (Таблиця 1.4), та враховує критерії, що впливають з теоретичних засад та сучасних реалій. Секторальні пріоритети співробітництва з торговельно-економічної сфери ґрунтуються на кількісних показниках імпортової залежності та потенціалу збільшення експорту. Для розрахунків можна використовувати кілька ключових метрик:

- Офшоризація (OS) — частка імпортованої проміжної продукції у загальному споживанні сектору. Високі значення (>40%) свідчать про потребу Німеччини у зовнішніх постачаннях. Індекс офшоризації це відсоток імпортованої сировини від усієї сировини, що використовується галуззю. Він приймає значення від 0 до 100, де 0 – країна взагалі не імпортує сировину, а 100 – вся сировина повністю імпортується. [22]

$$OS_i = \frac{\sum_k \sum_j \text{вартість імпорту проміжного споживання галузі } j \text{ в галузі } k}{\sum_k \text{ загальна вартість споживання в галузі } k}, \quad (3.1)$$

- Вертикальна спеціалізація (VS) — внесок імпортованих проміжних товарів у подальший експорт продукції сектору. Індекс вертикальної спеціалізації вимірюється в доларах США та коливається від нуля до повного експорту. Якщо імпорт не використовується у виробництві експортних товарів, то цей індекс дорівнюватиме нулю. [22]

$$VS^k = \frac{\text{імпорт проміжного споживання в галузі } k}{\text{валове виробництво галузі } k} \text{ експорт готової продукції } k, \quad (3.2)$$

Згідно з розрахунками, результати яких подані в таблиці В.1, сектори з найбільшими значеннями вертикальної спеціалізації у 2023 році —

автомобілебудування (84,4 млрд дол. США), виробництво машин та устаткування (56,5 млрд дол. США), хімічна промисловість (54,5 млрд дол. США), електротехніка (25,2 млрд дол. США), електроніка (23,0 млрд дол. США) — продовжують відігравати провідну роль у експортно-орієнтованій моделі економіки. Вони поєднують у собі високий рівень технологічної складності, активне використання імпортованих компонентів у виробничих процесах та значний науково-дослідницький потенціал, що забезпечує їхню конкурентоспроможність на світових ринках.

Особливістю економіки є підвищена залежність технологічних секторів від зовнішніх ринків. Зокрема, виробництво коксу та нафтопродуктів має найвищий індекс офшоризації (78,4%), що зумовлено значними обсягами імпорту сировини (нафти) та її подальшою переробкою. Також високі показники відкритості характерні для текстильної промисловості (49,1%), виробництва гумових та пластмасових виробів (45,1%), хімічної промисловості (47,3%) і основних металів (44,7%) — галузей, тісно інтегрованих у глобальні виробничі ланцюги.

Наукоємні сектори, такі як комп'ютерне програмування, електроніка, фармацевтична промисловість і наукові дослідження, демонструють помірну відкритість із водночас значною вертикальною спеціалізацією. Це свідчить про зростання ролі локалізованих досліджень та розробок, спрямованих на підтримання високої конкурентоспроможності продукції на глобальному ринку.

Водночас у сфері послуг, за винятком деяких ІТ- і логістичних сегментів, індекси відкритості залишаються на низькому рівні (як правило, нижче 20%). Так, освіта, охорона здоров'я, державне управління, нерухомість, страхування — це внутрішньо орієнтовані галузі з низькою залученістю до міжнародного поділу праці. Їхня роль у GVC переважно непряма, через забезпечення людського капіталу, інфраструктури та фінансової стабільності.

Інтеграція українських експортерів до цих секторів дає можливість глибше увійти в німецькі і, загалом, європейські та світові виробничі ланцюги.

Відповідно, як видно з дослідження, найменшу роль має імпорт продукції рибальства, аквакультури, лісового господарства та лісозаготівлі, що означає - інтегруватися у виробничі ланцюги у таких секторах буде найскладніше.

Крім того, важливо враховувати Експортну стратегію України, яка має на меті змістити національний акцент на експорт наукоємної та інноваційної продукції. Ця стратегія надає пріоритет таким секторам:

- інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ);
- креативні індустрії: це включає легку промисловість, послуги моди та дизайну, аудіовізуальні послуги, культурні та цифрові послуги, візуальне та виконавське мистецтво, традиційну культуру (таку як ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі) та об'єкти культурної спадщини (включаючи бібліотеки, археологічні пам'ятки, музеї та виставки);
- туризм;
- технічне обслуговування, ремонт та капітальний ремонт повітряних суден (MRO);
- виробництво запасних частин та компонентів для аерокосмічної та авіаційної промисловості;
- машинобудування / виробництво машин;
- харчова та переробна промисловість, тобто готові харчові продукти, харчові інгредієнти (особливо ті, що отримані в результаті глибокої переробки) та органічні продукти [22].

Таким чином, у рамках розвитку стратегічних відносин між Україною та Німеччиною, а також згідно з пріоритетами української Експортної стратегії, основний акцент робиться на високотехнологічних, наукомістких та інноваційних товарах. Щоб визначити, які саме товари (на рівні 6 знаків Гармонізованої системи, HS6) мають найбільший експортний потенціал для німецького ринку, потрібен комплексний аналіз. Цей аналіз має включати:

- оцінку індексу виявлених порівняльних переваг (NRCA);
- застосування гравітаційної моделі для аналізу торговельних потоків;

– розрахунок «недоторгованості», тобто визначення різниці між реальними обсягами експорту та потенційно можливими.

Нормалізований індекс виявлених відносних переваг (NRCA) показує відношення частки товару (галузі) в національному експорті до частки у світовому експорті. Значення індексу становить -1, коли $X_k^U=0$ – тобто Україна не експортує; +1 – коли Україна є провідним експортером. 0 означає, що Україна експортує на середньому рівні. Вищий індекс означає вищі відносні порівняльні переваги.

$$NRCA_k^U = \frac{RCA_k^U - 1}{RCA_k^U + 1}, \quad (3.3)$$

$$RCA_k^U = \frac{X_k^U / X^U}{X_k / X}, \quad (3.4)$$

де RCA_k^U – індекс виявлених відносних переваг України у експорті товарної групи K ;

X_k^U – обсяг експорту з України товарної групи K ;

X^U – обсяг загального експорту з України;

X_k – обсяг світового експорту товарної групи K ;

X – загальний обсяг світового експорту [22].

У рамках дослідження виявлення перспективних напрямів розширення українського експорту до Німеччини проведено розрахунок для сорока основних товарних груп, що становлять найбільшу частку в експорті України.

Відповідно до цього критерію були відібрані основні товарні групи, що становлять найбільшу частку в експорті України та є потенційно затребуваними на німецькому ринку (товарні групи з негативним індексом NRCA для Німеччини та позитивним для України). Тобто ті групи, де Україна має виявлені відносні переваги, а Німеччина ні.

Для подальшої ідентифікації товарів, що демонструють перспективи для нарощування експорту, передбачається проведення оцінки із застосуванням гравітаційної моделі. Використання даної моделі, яка корелює глобальні виробничі та споживчі тенденції з торговельними, пояснюється тим, що вона являє собою модель загальної рівноваги глобальної торгівлі, що дозволяє фіксувати не лише безпосередні, а й опосередковані ефекти економіко-політичних змін на торговельні відносини між усіма країнами. Модель концептуально узгоджується з

основоположними та сучасними теоріями міжнародної торгівлі, включаючи моделі Рікардо, Кругмана та Меліца і ключовим аргументом на її користь є висока емпірична валідність та пояснювальна здатність.

Модель також дає змогу кількісно оцінити вплив третіх країн на двосторонню торгівлю, як, наприклад, наслідки торговельного конфлікту між КНР та США для торгівлі між Україною та ЄС. Залишкова компонента ("недоторгованість"), що виникає після врахування виробничої спроможності експортера, ємності ринку імпортера та специфічних факторів торговельних витрат (відстань, культурна близькість, УВТ, тарифи тощо), інтерпретується як відхилення від глобальних торговельних патернів [39].

Однак, як і будь-який інший метод, гравітаційна модель має іманентні обмеження: по-перше, вона оцінює довгострокові торговельні тенденції, не враховуючи короткострокову кон'юнктуру; по-друге, базуючись на аналізі торговельних потоків та припущенні повної зайнятості, вона не відображає потенційних змін у структурі національного виробництва.

Формула гравітаційної моделі є наступною:

$$X_{ij} = \frac{Y_i E_j}{Y} \times \left(\frac{\tau_{ij}}{P_j \Omega_i} \right)^{1-\sigma}, \quad (3.5)$$

Де X_{ij} - експорт у доларах США з країни i (експортера) до країни j (імпортера);

Y_i - виробнича спроможність країни-експортера (ВВП);

E_j - розмір ринку країни-імпортера (витрати в грошовому вираженні);

Y - світовий ВВП;

σ - еластичність заміщення між товарами (зокрема, місцевими та імпортними), що показує, на скільки відсотків зменшиться попит на імпорт при зростанні його ціни на 1% (емпірично часто приймається за 4-5);

τ_{ij} - сукупні торговельні витрати між i та j (включаючи транспорт, перетин кордону, тарифи, нетарифні бар'єри, страхування);

P_j ; Ω_i - це «цінові індекси», або індекси багатостороннього опору (для імпорту та експорту відповідно), які агрегують всю інформацію про стан світової економіки, взаємне розташування країн, торговельні витрати, виробництво та витрати в усіх країнах, відображаючи загальну торговельну рівновагу. [22]

А індекс недо- або переторгованості є наступним

$$TP_{ij} = X_{ij} - \hat{X}_{ij}, \quad (3.6)$$

Від'ємне значення індексу означає потенціал зростання експорту (недоторгованість), а додатне - можливе зниження експорту в довгостроковій перспективі (переторгованість) [22].

У Додатку В Таблиця В.2 наведено перелік перспективних товарних груп HS6 українського експорту до Німеччини. Ці групи відповідають Експортній стратегії України, мають порівняльні переваги та, за оцінками моделі, експортуються в недостатніх обсягах. Важливо, що у 2023 році Україна постачала лише 21 з цих 67 груп. Розрахований потенціал зростання експорту для всіх 67 груп становить 21.5 млн. дол. США, тоді як фактичний експорт у 2023 році склав лише 7.2 млн. дол. США. Отже, Україна має значні можливості для збільшення експорту до Німеччини — як товарів, що вже постачаються, так і нових перспективних позицій.

Аналіз виявив товарні групи з найбільшим невикористаним експортним потенціалом. Серед продукції машинобудування найбільші можливості для зростання мають електричні провідники з роз'ємами, автоматичні пральні машини, газові турбіни, трансформатори з рідким діелектриком, коаксіальний кабель, буксири, холодильні шафи та електрообігрівачі. У харчовій промисловості значний потенціал демонструють масло та молочні жири, алкогольні напої (включно з різними виноградними винами), гідрогенізовані рослинні жири, харчові суміші жирів, консервовані ракоподібні та фруктові суміші. У легкій промисловості до таких товарів належать синтетичні штори, вироби зі шкіри, садові парасолі, рятувальні жилети та синтетичні колготки.

При узагальненні даних за товарними категоріями, промислові вироби виходять на перше місце за обсягом «недоторгованості» з потенціалом у 5.9 млн. дол. США. Це включає такі товари, як електричні провідники, електро- та радіокомпоненти, коаксіальний кабель і водонагрівачі (Рис. 3.1.).

У категорії промислового обладнання обсяг невикористаного експортного потенціалу оцінюється у 3.7 млн. дол. США. Ця група охоплює такі товари, як трансформатори з рідким діелектриком, холодильні шафи промислового

призначення, електричні лебідки, компоненти для ядерних реакторів та інше подібне устаткування.

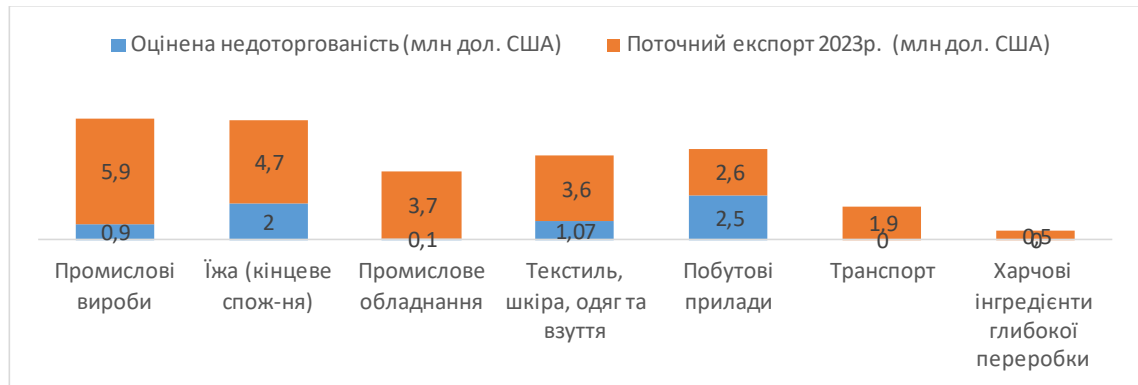

Рисунок 3.1 – Оцінена недоторгованість за категоріями товарів

Джерело: складено автором на основі [32, 40]

Для побутових приладів величина «недоторгованості» становить 2.6 млн. дол. США. До цієї групи зараховують автоматичні пральні машини, електричні прилади для обігріву приміщень, електричні вентилятори та електричні кавоварки.

Категорія транспортних засобів включає газові турбіни, буксири й тягачі, а також залізничні локомотиви та вагони. Потенціал зростання експорту для цієї групи досягає 1.9 мільйона доларів, однак важливо підкреслити, що станом на аналізований період фактичний експорт цих товарів з України до Німеччини був відсутній.

Серед виробів легкої промисловості, що мають значний потенціал, фігурують штори із синтетичних тканин, чоловічий верхній одяг (виготовлений не лише з традиційних матеріалів), піджаки, анораки, взуття та його компоненти, предмети одягу зі шкіри, товари для кемпінгу, рятувальні жилети та подібні виробы. Обсяг «недоторгованості» для цієї групи становить 3.6 млн. дол. США.

Харчова та переробна промисловість демонструє потенціал як у сегменті продуктів, готових до споживання, так і в сегменті інгредієнтів для подальшої переробки. Невикористані експортні можливості для цих підгруп оцінюються у 4.7 та 0.5 млн. дол. США відповідно. До готових продуктів з високим потенціалом належать вершкове масло, різноманітні алкогольні напої (включно з виноградними винами, відмінними від базових), помідори, журавлина, консервовані фрукти,

маргарин та консервовані ракоподібні. У категорії інгредієнтів виділяються соєва та кукурудзяна олії, гідрогенізовані рослинні жири та ячні жовтки [37].

Узагальнюючи результати проведеного аналізу та спираючись на структурні характеристики торгівлі між Україною та Німеччиною, можна виокремити кілька ключових секторальних пріоритетів двостороннього співробітництва, які є стратегічно обґрунтованими з точки зору економічної доповнюваності, конкурентних переваг і потреб обох країн.

Насамперед, пріоритетним сектором виступає машинобудування, що охоплює як виробництво електромеханічного обладнання, так і транспортних засобів та їх компонентів. Цей сектор є важливим для України з огляду на високий потенціал експорту продукції з доданою вартістю, в якій країна вже демонструє відносні переваги. Німеччина, зі свого боку, зацікавлена в диверсифікації джерел постачання та розвитку виробничої кооперації з країнами Східної Європи. Отже, інтерес обох сторін формує підґрунтя для довгострокового партнерства у сфері промислової інтеграції та спільних технологічних проєктів.

Другим пріоритетом є агропромисловий комплекс, зокрема постачання продуктів харчування, сільськогосподарської сировини та продуктів первинної переробки. Україна традиційно є одним із ключових постачальників аграрної продукції на ринки ЄС, і результати дослідження підтверджують наявність недореалізованого потенціалу у торгівлі з Німеччиною. Висока якість української продукції та її конкурентоспроможна ціна створюють умови для розширення присутності на німецькому ринку, тоді як німецька сторона зацікавлена у стабільному доступі до екологічно безпечної сировини, що відповідає європейським стандартам.

Третім стратегічним напрямом є відновлювана енергетика та енергоефективні технології. Цей сектор набуває особливої ваги в умовах європейського «зеленого переходу», декарбонізації економіки та зростання значущості енергетичної безпеки. Німеччина є одним із лідерів у сфері відновлюваної енергетики, а Україна має значні природні ресурси та інфраструктурний потенціал для розвитку таких джерел енергії, як біоенергетика,

сонячна енергетика та зелений водень. Співпраця в цій сфері є не лише комерційно привабливою, а й стратегічно важливою з огляду на кліматичні цілі та геополітичні ризики.

Також слід виокремити інфраструктурний сектор і транспортну логістику, які мають вирішальне значення для економічної інтеграції України в європейські ринки. Враховуючи географічне розташування України, розвиток сучасних логістичних коридорів та спільних інфраструктурних проєктів сприятиме зниженню бар'єрів у торгівлі, посиленню транзитного потенціалу та кращому доступу українських товарів до німецьких і ширших європейських споживачів.

Нарешті, перспективним напрямом є цифровізація та інформаційно-комунікаційні технології. Україна має динамічний ІТ-сектор, що характеризується високою якістю людського капіталу та здатністю генерувати інновації, тоді як німецькі компанії зацікавлені в аутсорсингу, цифрових рішеннях і співпраці у сфері розробки програмного забезпечення.

Розвиток експорту цих груп товарів є необхідним для диверсифікації торговельних потоків, поступового переходу до експорту більш технологічної та наукомісткої продукції, а також для підвищення загальної доданої вартості товарів, що постачаються за кордон.

3.2 Інноваційні тренди зовнішньоекономічної діяльності

Для систематичної оцінки потенціалу інноваційної співпраці між Україною та Німеччиною доцільно застосувати SWOT-аналіз, який дозволяє структурувати внутрішні Сильні та Слабкі сторони, а також зовнішні Можливості та Загрози, зосереджуючись саме на інноваційних аспектах (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – SWOT-аналіз інноваційної співпраці між Україною та Німеччиною

Сильні сторони (Strengths)	Можливості (Opportunities)
Потужний ІТ-сектор та цифрові навички в Україні	Масштабні потреби відбудови ("відбудувати краще")

продовження таблиці 3.2

Значний потенціал ВДЕ в Україні	Процес вступу до ЄС як драйвер реформ та інтеграції
Діюче Німецько-українське енергетичне партнерство	Глобальний тренд на зелений перехід та енергобезпеку
Промислова потужність та технологічне лідерство Німеччини (Індустрія 4.0, зелені технології)	Зростаючий попит на цифрові рішення та ШІ
Відданість існуючих німецьких інвесторів (стійкість, плани інвестицій)	Потенціал глибшої інтеграції в європейські ланцюги вартості (ніаршоринг)
Географічна близькість України до ЄС/Німеччини	Доступність міжнародних програм фінансування/підтримки (хоча є виклики з доступом)
Рамка Угоди про асоціацію та ПВЗВТ з ЄС	Розвиток специфічних секторів з високим потенціалом (оборонні технології, агротех, медтех)
Слабкі сторони (Weaknesses)	Загрози (Threats)
Затяжна війна та ризики безпеки (головний бар'єр)	Тривала нестабільність
Проблеми інвестиційного клімату (корупція, бюрократія, верховенство права)	Геополітична невизначеність та можливі нові глобальні шоки
Пошкодження інфраструктури та логістичні проблеми	Повільний прогрес внутрішніх реформ (корупція, судова система)
Відставання у цифровізації МСБ в Україні	Конкуренція з боку інших країн за інвестиції та можливості інтеграції
Потенційний дефіцит робочої сили/"відтік мізків"	Можлива "втома від реформ" або відкат у їх проведенні в Україні
Недофінансування української НДДКР та неефективність системи ST&I	Проблеми з доступом/використанням міжнародних фондів відбудови
Залежність від зовнішнього фінансування для великих проєктів	Проблеми доступу до ринку ЄС/протекціонізм (напр., аграрний сектор)

Джерело: складено автором на основі [35, 36, 37]

SWOT-аналіз висвітлює фундаментальну напругу: величезні можливості, зумовлені потребами відбудови та внутрішнім потенціалом України (ІТ, ВДЕ), прямо нівелюються всеохоплюючою загрозою війни та стійкими слабкостями внутрішнього інституційного середовища (корупція, верховенство права). Подолання цієї напруги вимагає одночасного реагування на загрози та слабкості поряд із використанням можливостей. Сильні сторони, такі як потужний ІТ-сектор, можуть частково компенсувати слабкості в традиційних галузях, пропонуючи шляхи для цифрової модернізації. Однак реалізація можливостей, пов'язаних з відбудовою, ускладнюється загрозою триваючої війни та слабкістю інвестиційного клімату.

Виходячи з цього, а також враховуючи Експортну стратегію, можна виокремити кілька основних напрямів:

Перший – цифрова трансформація

Україна здобула репутацію країни з сильним ІТ-сектором, передовими рішеннями для цифрового управління (зокрема, екосистемою Diia) та високим рівнем цифровізації, визнаним німецькими компаніями. Цей цифровий потенціал довів свою стійкість та важливість під час війни. Україна також позиціонує себе як лідера у сфері штучного інтелекту (ШІ) у Східній Європі, маючи понад 200 технологічних компаній, що працюють у цій галузі, та сильні (довоєнні) тенденції зростання венчурних інвестицій. ШІ має значний потенціал застосування у пріоритетних секторах економіки, таких як виробництво, сільське господарство, охорона здоров'я та енергетика.

На двосторонньому рівні це відкриває можливості для німецьких компаній використовувати українські ІТ-таланти (аутсорсинг, центри досліджень та розробок), співпрацювати над рішеннями ШІ та інтегрувати цифрові технології у спільні проекти, наприклад, впровадження Індустрії 4.0 у виробництві або використання цифрових інструментів для реконструкції. Вкрай важливо включити ІТ та цифрові аспекти до комунікаційних стратегій для залучення інвестицій в інші пріоритетні сектори. Однак існують проблеми, зокрема необхідність прискорення цифровізації МСП та протидії зростаючим ризикам кібербезпеки. Нерівномірне впровадження цифрових технологій, особливо серед малих і середніх підприємств, створює ризик поглиблення цифрового розриву в країні. Це може обмежити інклюзивне зростання та поширення переваг від співпраці з цифровими лідерами Німеччини, концентруючи їх серед великих, вже цифровізованих підприємств [37].

Другий – зелений перехід та енергетична співпраця

Зелений перехід є глобальним пріоритетом та ключовим компонентом національних стратегій як у Німеччині, так і в Україні. Війна Росії проти України посилила важливість енергетичної безпеки та прискорила необхідність диверсифікації джерел енергії та відмови від російського викопного палива.

Німецько-українське енергетичне партнерство, започатковане у 2020 році та значно зміцнене після повномасштабного вторгнення, відіграє центральну роль у цій сфері. Його цілі включають підвищення енергоефективності, розширення використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), модернізацію енергосистем,

декарбонізацію та розвиток водневих технологій. Партнерство також надає екстрену допомогу енергетичному сектору України та підтримує планування реконструкції [36].

Україна має значний потенціал у розвитку ВДЕ, особливо вітрової та сонячної енергетики. Німецькі компанії вже інвестують у цей сектор, а державні програми підтримують проекти децентралізованої генерації. Також існує величезний потенціал енергоефективності, особливо в житловому та муніципальному секторах, де німецький досвід і технології є дуже цінними. Спільний проект термомодернізації у Вишгороді є прикладом такої співпраці. Водневі технології розглядаються як «тема майбутнього» для співпраці, і німецькі компанії висловили зацікавленість у проектах в Україні. Ключовим аспектом є інтеграція енергетичної системи України з європейською мережею ENTSO-E та модернізація мереж за допомогою технологій інтелектуальних мереж[37].

Таким чином, Німецько-українське Енергетичне партнерство слугує не лише платформою для технічної співпраці, але й важливим інструментом геополітичного та стратегічного зближення. Воно прискорює інтеграцію України в європейські енергетичні структури та стандарти, узгоджуючи спільні інтереси в декарбонізації, посиленні регіональної енергетичної безпеки та зменшенні залежності від російських енергоресурсів.

Третій – передове виробництво та інтеграція в Індустрію 4.0

Розвиток виробництва відбувається в контексті глобальної тенденції Індустрії 4.0 – стратегії, яку активно просуває Німеччина, – та зростаючого значення інтелектуального виробництва. Німецькі інвестиції в Україну вже значно зосереджені у виробничому секторі, а дослідження GET визначило такі напрямки майбутнього розвитку: переробка сільськогосподарської продукції, будівельні матеріали, охорона здоров'я та фармацевтика, оборонні технології та компоненти для енергетичного сектору.

Це створює можливості для українських підприємств інтегруватися в німецькі ланцюги створення вартості, впроваджувати передові технології та залучати прямі іноземні інвестиції у вибрані ніші. Використання існуючого

промислового потенціалу та кваліфікованої робочої сили є ключовою передумовою. Успіх значною мірою залежить від ефективного використання цифрових інструментів (штучний інтелект, Інтернет речей, великі дані), які є основою передового виробництва, пов'язуючи цю тенденцію з цифровою трансформацією. Основні виклики включають необхідність масштабної модернізації, потенційну нестачу персоналу з навичками Індустрії 4.0 та руйнівний вплив війни на промислові активи [35].

Четвертий – агротехнології та стійкі сільськогосподарські ланцюги створення вартості

Україна є одним з провідних світових виробників сільськогосподарської продукції, але стикається з логістичними проблемами та проблемами ефективності, які посилилися війною. Інновації в аграрному секторі України активно впроваджуються.

Спостерігається прогрес у кількох сферах: впровадження агротехнологій, таких як точне землеробство (GPS-навігація, дрони, датчики Інтернету речей), будівництво сучасних складських та переробних потужностей, розвиток спеціалізованої логістичної інфраструктури, цифрове управління фермерським господарством, відстеження продукції на основі блокчейну та ініціативи щодо сталого розвитку (відновлювані джерела енергії на фермах, органічне землеробство).

У двосторонніх відносинах це створює можливості для німецьких інвестицій у виробництво сільськогосподарської техніки в Україні, переробку харчових продуктів, вирощування високоцінних нішевих культур та впровадження агротехнологій. Німецькі постачальники технологій можуть знайти ринок в Україні, тоді як українські виробники, впроваджуючи інновації та стандарти сталого розвитку, можуть покращити доступ до ринків Німеччини та ЄС. Важливим аспектом є перехід до експорту продукції з вищою доданою вартістю та інтеграція харчової промисловості України в європейські ланцюги створення вартості, що також може допомогти зменшити торговельне тертя [39].

П'ятий – модернізація логістики та інновації у сфері стійкості ланцюгів поставок

Критичні питання логістики, особливо для експорту, залишаються значним викликом для України. Водночас глобальні потрясіння (пандемія COVID-19, війна) посилили увагу до стійкості ланцюгів поставок, заохочуючи альтернативи офшорингу, такі як рещоринг та ніршоринг. Українські компанії вже інвестують у логістичну інфраструктуру, включаючи термінали, транспортні парки та модернізацію залізниць.

Німеччина розглядає транспорт та логістику як другий інвестиційний пріоритет, хоча й вимагає попереднього аналізу ринку. Інтерес зосереджений на модернізації інфраструктури, логістичних послугах, створенні хабів та виробництві залізничної системи. Інноваційні підходи включають цифровізацію для оптимізації логістичних процесів [37].

Особливої уваги заслуговує потенціал агентно-орієнтованого моделювання (ABM). ABM є потужним інструментом для аналізу та підвищення стійкості складних систем, таких як ланцюги поставок або енергетичні мережі. Цей метод дозволяє моделювати взаємодію численних автономних «агентів» (компаній, споживачів, елементів інфраструктури) та оцінювати їхню поведінку за різних сценаріїв збоїв (наприклад, війна, стихійні лиха, економічні потрясіння). Застосування ABM може допомогти виявити вразливості в українських ланцюгах поставок та перевірити ефективність різних стратегій стійкості (диверсифікація, накопичення запасів, зміна маршрутів). Таким чином, зосередження уваги на стійкості ланцюгів поставок є не лише операційною необхідністю, але й стратегічним зрушенням, що відображає проактивний підхід до управління ризиками у двосторонніх економічних відносинах за допомогою нових аналітичних інструментів [36].

Висновки до третього розділу

Аналіз двосторонніх економічних відносин між Україною та Німеччиною виявляє динамічну картину, де інноваційні тренди відіграють дедалі важливішу роль, особливо в контексті викликів війни та стратегічних цілей європейської

інтеграції й сталого відновлення. Ключовими секторами для співпраці визначено машинобудування, агропромисловий комплекс, відновлювану енергетику, інфраструктуру та логістику, а також цифровізацію та ІКТ. Дослідження підтверджує значний невикористаний експортний потенціал України на німецькому ринку, що вказує на суттєві можливості для нарощування експорту продукції з вищою доданою вартістю, відповідно до Експортної стратегії України. SWOT-аналіз підкреслює нагальну потребу збалансувати використання можливостей (потужний ІТ-сектор, потенціал ВДЕ, потреби відбудови) з подоланням серйозних викликів (війна, інвестиційний клімат, корупція). Основні напрями для поглиблення інноваційної співпраці включають цифрову трансформацію, зелений перехід в енергетиці, впровадження передового виробництва та Індустрії 4.0, розвиток агротехнологій та модернізацію логістики з акцентом на стійкість ланцюгів постачання. Таким чином, стратегічне партнерство має фокусуватися на цих інноваційних напрямках для сприяння економічній інтеграції, диверсифікації торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності української економіки на європейському ринку.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна з упевненістю стверджувати, що двостороннє економічне співробітництво між Україною та Федеративною Республікою Німеччина є не лише важливою складовою сучасної зовнішньоекономічної політики України, але й одним із ключових чинників її інтеграції в європейський економічний простір. Ці відносини за останнє десятиліття пройшли динамічний шлях розвитку — від обережного партнерства до системної довгострокової співпраці у стратегічно важливих сферах: торгівлі, інвестиціях, інноваціях, технологічному обміні та підтримці інституційної стійкості.

Після Революції Гідності 2014 року, яка стала поворотним моментом у зовнішньополітичній орієнтації України, співпраця з Німеччиною набула нової якості, оскільки Німеччина послідовно підтримує український європейський курс, виступаючи не лише політичним союзником, а й одним з найбільших іноземних донорів і партнерів у справі реформування, стабілізації та модернізації української економіки. Значущість цієї взаємодії стала ще більш очевидною з початком повномасштабної війни у 2022 році, коли Україна постала перед безпрецедентними економічними, соціальними й гуманітарними викликами. Саме в цей період підтримка Німеччини – як на рівні уряду, так і з боку бізнес-спільноти, інституцій розвитку, дослідницьких центрів – набула системного характеру.

У ході роботи було здійснено всебічний аналіз сучасного стану, динаміки та перспектив двостороннього економічного співробітництва України з Німеччиною, а також були розроблені практичні рекомендації щодо його зміцнення. Для цього було розв'язано ряд завдань: вивчено теоретичні засади міжнародного партнерства, проведено оцінку торговельно-економічних зв'язків, проаналізовано інвестиційні потоки та форми науково-технологічної кооперації, виявлено проблемні аспекти та потенційні точки зростання, виконано SWOT-аналіз, застосовано елементи агентно-орієнтованого моделювання.

Дослідження підтвердило: Україна і Німеччина мають глибоко інтегровані економічні інтереси. У 2023 році обсяг двосторонньої торгівлі досяг історичного максимуму, що свідчить про високу адаптивність економік обох країн до умов кризи. При цьому структура експорту України до Німеччини все ще залишається сировинною: провідні позиції займають агропродукція, метали, деревина. Натомість імпорт із Німеччини має високотехнологічний характер (обладнання, техніка, електроніка, фармацевтика). Однак позитивною тенденцією є поступове зростання частки продукції з доданою вартістю в українському експорті — машинобудування, харчова промисловість, легка промисловість, ІТ-послуги. Особливо динамічно розвивається цифровий сектор: українські ІТ-компанії активно співпрацюють з німецькими клієнтами, демонструючи якість, гнучкість і глобальну конкурентоспроможність.

Інвестиційна співпраця теж є надзвичайно важливим вектором стійкого економічного розвитку. Навіть попри об'єктивні ризики, Німеччина зберігає статус одного з провідних інвесторів в українську економіку. Вкладення зосереджені у перспективних галузях: агропромисловий комплекс, відновлювана енергетика, машинобудування, логістика, охорона здоров'я, фармацевтика. Державні механізми підтримки, зокрема гарантії інвестицій та угоди про захист капіталу, стали запорукою довіри. Діяльність Німецько-української торгово-промислової палати, розвиток експортно-кредитних агентств і залучення німецьких банків розвитку сприяють створенню сприятливого інституційного середовища для капіталовкладень.

Особливої ваги набуває науково-технологічна й освітня співпраця між країнами, яка стрімко розвивається останніми роками. Підписання у 2024 році міжурядової угоди про науково-технологічне партнерство та створення українсько-німецьких центрів передових досліджень свідчить про якісне перезавантаження відносин у сфері інновацій. Спільні проєкти у галузях біотехнологій, фармацевції, «зеленої» енергетики, кібербезпеки, Індустрії 4.0 формують нову парадигму кооперації – від звичайного обміну знаннями до створення технологічної синергії. Крім того, такі платформи сприяють залученню молодих науковців, розвитку

людського капіталу, академічній мобільності й культурному діалогу, що вкрай важливо для європейської інтеграції на гуманітарному рівні. Навіть з огляду на сьогоднішнє, попри геополітичну ситуацію, саме науково-технологічна співпраця дозволяє молодим спеціалістам розвиватись в межах інноваційного сектору і сприяє розвитку економіки.

SWOT-аналіз дозволив ідентифікувати сильні сторони партнерства (стійкі інституції, IT-сектор, потенціал у ВДЕ, підтримка з боку ЄС), а також вразливості (воєнні загрози, бюрократичні бар'єри, нестача інвестицій у науку). Водночас виявлено значний резерв зростання у секторах з недореалізованим експортним потенціалом — це десятки товарних груп, які мають попит у Німеччині, але ще не освоєні українськими експортерами. Аналіз інвестиційно-інституційного середовища також дозволив сформулювати конкретні рекомендації: від створення спільних кластерів і виробничих хабів до вдосконалення систем захисту інвестицій, цифровізації торговельних процедур та розвитку логістичної інфраструктури.

Отримані висновки мають практичне значення для формування державної політики України щодо залучення інвестицій, розширення експорту, інституційної адаптації до європейських норм та розвитку інноваційного потенціалу.

Загалом, сформульовані в роботі рекомендації спрямовані на створення передумов для збалансованого економічного зростання України: через диверсифікацію структури експорту, розширення виробництва з високою доданою вартістю, формування технологічних альянсів, підтримку малого й середнього бізнесу, зміцнення ринкових інститутів. Усе це забезпечить не лише післявоєнну відбудову, а й довготривалу модернізацію української економіки в межах загальноєвропейського простору.

Тому, на основі проведеного дослідження можна зробити загальний висновок: співпраця України з Німеччиною — це не просто зовнішньоекономічний вектор, а стратегічна можливість для перетворення національної економіки на інноваційну, конкурентоспроможну та інтегровану у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Виконання сформульованих у роботі заходів дозволить реалізувати цей потенціал у повному обсязі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. OFarrill, E., Fierro, J., Moraga, M. E., Pérez, E., & Vallejos, M. 1999. Economic cooperation. *AGCI, Cooperation Chilena*.
2. Bhutada G. The U.S. Share of the Global Economy Over Time. 2021. URL: <https://www.visualcapitalist.com/u-s-share-of-global-economy-over-time/> (дата звернення: 08.02.2025)
3. INSULZA, Jose Miguel. Ensayos sobre política exterior de Chile. Los Andes. Santiago, 1998.
4. Іванов, С. В., & Иванов, С. В. 2018. Нова модель розвитку регіонів України в умовах глобалізації світової транспортної системи.
5. Козак Ю.Г. Міжнародні економічні відносини. Навч. посібник. Одеса-ТОВ.ПЛУТОН , 2016. 352 с.
6. Тюріна Н.М., Карвацка Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. 2013. 408 с.
7. What is Bilateral Cooperation. Igi Global. URL: <https://www.igi-global.com/dictionary/the-compromised-healthcare-sector-of-india-and-other-southeast-asian-countries/103591> (дата звернення: 10.02.2025)
8. Countries with the largest gross domestic product (GDP) / Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/268173/countries-with-the-largest-gross-domestic-product-gdp/> (дата звернення: 05.03.2025)
9. GDP (current US\$) / World Bank Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD> (дата звернення: 05.03.2025)
10. Smith, V. H., & Rosson, C. P. 2001. Bilateral and multilateral trade agreements. *The 2002 Farm Bill*.
11. Stychynska, A., Kravchenko, A., Krasilnikova, O., Husieva, N., & Kyzylenko, I. 2024. Theoretical aspects of improvement of society-business-government cooperation in the context of European integration. *Social and Legal Studios*, №7, 243-253.

12. World Bank. World Bank Global Economic Prospects 2021. Press Release. 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/06/08/world-bank-global-economic-prospects-2021> (дата звернення:10.03.2025)
13. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, October 2021. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/October> (дата звернення:10.03.2025)
14. Кайзерова, С., & Румянцев, А. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ. *Економіка та суспільство*, 2024. №60, с.23.
15. Halásková, Martina. Research and development expenditures in context of Europe 2020 strategy. Proceedings of 16th International Conference Economic Policy in the European Union Member Countries. Karviná: Silesian University. 2018.
16. OECD (2021), OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2021: Times of Crisis and Opportunity, OECD Publishing, Paris.
17. What Is an Economic Sector and How Do the 4 Main Types Work? 2025. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/sector.asp> (дата звернення: 15.04.2025)
18. Ткаченко, О. А. Економічні особливості міжнародної регіональної інтеграції. Причорноморські економічні студії. 2016. №11, с. 113-116.
19. Meyer, J. 2022. Government Relations and International Business: A Practical Guide. Oxford: Oxford University Press.
20. Garry Poluschkin, Robert Kirchner. German-Ukrainian economic relations in review», 2024, URL: https://www.german-economic-team.com/wp-content/uploads/2024/11/GET_UKR_NL_193_2024_en.pdf (дата звернення: 15.04.2025)
21. Germany's wide-ranging and long-term commitment to Ukraine, 2022, URL:<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/ukraine-node/ukraine-support-2510752> (дата звернення: 10.03.2025)
22. Яворський П., Ніколаєва О., Шепотило О., Хорунжа М., Таран С., Челмакіна К. Як збільшити та диверсифікувати український експорт до Німеччини?

2019. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2019/09/KSE-Trade_Intesifying-UA-exports-to-Germany.pdf (дата звернення: 10.03.2025)

23. Європейський Союз офіційно скасував мита на українські товари. Міністерство економіки України. 2022. 04 червня 2022 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yevropejskij-soyuz-oficijno-skasuvav-mita-na-ukrayinski-tovari> (дата звернення: 10.03.2025)

24. Ukraine Imports By Country, / Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/imports-by-country> (дата звернення: 20.04.2025)

25. Ukraine-Germany Bilateral Profile / OEC World. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ukr/partner/deu?depthSelector=HS2Depth&depthBalanceProductSelector=SectionDepth&comparativeAdvantageAxisScaleSelector=log> (дата звернення: 05.03.2025).

26. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник; ред. В.І. Чужиков. Київ: Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», 2016. 495 с.

27. Ольга, Ш., & Осадчий, В. ІНСТИТУТИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС. *Економіка та суспільство*, 2025. №71.

28. Німецький бізнес готується до інвестиційного буму в Україні попри війну / DW (Deutsche Welle). URL: <https://www.dw.com/uk/nimeckij-biznes-gotuetsa-do-investicijnogo-bumu-v-ukraini-popri-vijnu/a-71539715> (дата звернення: 20.03.2025)

29. Економічні відносини між Німеччиною та Україною / Посольство Німеччини в Україні. URL: <https://ukraine.diplo.de/ua-uk/deutschland-und-die-ukraine/wirtschaft/1337184-1337184> (дата звернення: 20.03.2025)

30. Наукове співробітництво України з іншими країнами світу / NIM.media. URL: <https://nim.media/articles/naukove-spivrobitnitstvo-ukrayini-z-inshimi-krayinami-svitu> (дата звернення: 20.03.2025)

31. Новини / Zaxid.net. URL: <https://zaxid.net/news/> (дата звернення: 20.03.2025)

32. UN Comtrade Database: Ukraine Trade with Germany (Total, Recent) / UN Comtrade+ Database. URL: <https://comtradeplus.un.org/TradeFlow?Frequency=A&Flows=all&CommodityCodes=TOTAL&Partners=276&Reporters=804&period=recent&AggregateBy=none&BreakdownMode=plus> (дата звернення:20.03.2025)
33. Eurostat. International trade in goods. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods> (дата звернення:20.03.2025)
34. OECD. Trade in Value Added (TiVA). URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/trade-in-value-added.html> (дата звернення:10.04.2025)
35. Mapping the use of artificial intelligence in priority sectors and the competitiveness of Ukraine / UNIDO, 2024 URL: https://hub.unido.org/sites/default/files/publications/AI_Ukraine.pdf (дата звернення: 15.04.2025)
36. Veronika Movchan, Olha Pindyuk: Ukraine's Future Competitiveness: Directions for Structural Shifts in Foreign Trade and Investment / WIIW. 2024.
37. Reviewing the target group selection for attracting German investment to Ukraine / German Economic Team. 2024. URL: https://www.german-economic-team.com/wp-content/uploads/2024/10/GET_UKR_PS_03_2024-1.pdf (дата звернення:20.04.2025)
38. Табачкова Н. А., Крачковський В. В.: *Вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6, Ч. 3. С. 4.
39. Resilience and innovation: How Ukraine agricultural sector is improving logistics / Dentons. 2024. URL: <https://www.dentons.com/en/insights/articles/2024/december/18/resilience-and-innovation-how-ukraine-agricultural-sector-is-improving-logistics> (дата звернення:20.04.2025)

40. The Atlas of Economic Complexity. URL: <https://atlas.hks.harvard.edu/>
(дата звернення:20.04.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

Огляд зарубіжної літератури

1. OFarrill, E., Fierro, J., Moraga, M. E., Pérez, E., & Vallejos, M. 1999. Economic cooperation. AGCI, *Cooperation Chilena*.

This analytical work focuses on the institutional mechanisms and strategic goals of regional and international economic cooperation. It provides a multidisciplinary exploration of trade blocs, customs unions, and supranational economic frameworks, especially in Latin America. The publication offers case studies and theoretical models used in policy analysis and international economic planning. Designed for scholars, policymakers, and economic integration practitioners, the book contributes to understanding the dynamics of cooperative economic governance in a globalizing world.

3. Insulza, J. M. Ensayos sobre política exterior de Chile. Los Andes. Santiago, 1998.

This book is a curated set of essays by José Miguel Insulza, a prominent Chilean diplomat and political figure. It discusses key foreign policy doctrines, strategic international alignments, and Chile's role in multilateral diplomacy during the post-dictatorship period. The author reflects on political identity, economic diplomacy, and Chile's positioning within Latin America and global arenas. Intended for readers in international relations and Latin American studies, the book offers historically grounded insights into the transformation of a nation's external strategy.

10. Smith, V. H., & Rosson, C. P. 2001. Bilateral and multilateral trade agreements. In *The 2002 Farm Bill*.

This chapter examines the legal and economic consequences of trade agreements—both bilateral and multilateral—within the context of U.S. agricultural legislation. Emphasis is placed on market access, trade barriers, and domestic policy

interaction with international commitments under the WTO and NAFTA. The publication is part of a broader policy evaluation document, aimed at economists, trade negotiators, and legal experts analyzing the agricultural sector's role in international commerce and diplomacy.

11. Stychynska, A., Kravchenko, A., Krasilnikova, O., Husieva, N., & Kyzymenko, I. 2024. Theoretical aspects of improvement of society-business-government cooperation in the context of European integration. *Social and Legal Studios*, №7, 243-253.

Published in a peer-reviewed academic journal, this article investigates the conceptual and institutional foundations of the “triple helix” model in Ukraine’s transition economy. It analyzes how the interplay between society, business, and government affects institutional development, innovation policy, and adaptation to EU integration standards. The paper combines theoretical perspectives with policy analysis and is targeted at legal scholars, public administration professionals, and integration analysts.

15. Halásková, M. 2018. Research and development expenditures in context of Europe 2020 strategy. Proceedings of 16th International Conference Economic Policy in the European Union Member Countries. Karviná: Silesian University.

This conference paper addresses the disparities in R&D investments among EU member states and evaluates the progress towards achieving the Europe 2020 goals related to innovation and competitiveness. It presents empirical data, policy challenges, and comparative indicators. The work is part of an international academic conference proceedings and is aimed at researchers, EU policy evaluators, and regional development specialists.

16. OECD. OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2021: Times of Crisis and Opportunity. 2021, OECD Publishing, Paris.

This biennial flagship report from the Organisation for Economic Co-operation and Development provides a comprehensive assessment of global STI trends and policy

responses in the context of recent crises, including the COVID-19 pandemic. It highlights shifts in innovation systems, public R&D financing, and strategic technology fields such as AI, biotech, and green energy. The publication serves as a key reference for national innovation agencies, policymakers, researchers, and international organizations seeking evidence-based guidance.

19. Meyer, J. Government Relations and International Business: A Practical Guide. 2022. Oxford: Oxford University Press.

This practical guide bridges academic theory and real-world practice in managing relations between businesses and governments in the international arena. Topics include public affairs strategy, lobbying ethics, regulatory negotiations, and stakeholder communication. The book incorporates case studies from multinational corporations and international organizations. It is designed for business professionals, MBA students, government consultants, and scholars of global business strategy and public policy.

20. Poluschkin, G., & Kirchner, R. 2024. German-Ukrainian economic relations in review.

This analytical overview, prepared by economic policy experts, offers a detailed examination of the state and evolution of German-Ukrainian trade and investment relations. It includes sectoral analysis, historical context, and an assessment of institutional support for bilateral economic cooperation. Designed for policy advisors, investors, and economic researchers, the publication highlights key opportunities and challenges in enhancing German engagement with Ukraine's economy.

36. UNIDO. Mapping the use of artificial intelligence in priority sectors and the competitiveness of Ukraine. 2024.

Published by the United Nations Industrial Development Organization, this report presents a national diagnostic of AI deployment in Ukraine's priority economic sectors, such as manufacturing, agriculture, and logistics. It evaluates institutional readiness, human capital development, and innovation infrastructure, positioning AI as a strategic

driver of competitiveness. The document targets policymakers, innovation agencies, and international development actors aiming to support Ukraine's digital transformation.

37. Movchan, V., & Pindyuk, O. Ukraine's Future Competitiveness: Directions for Structural Shifts in Foreign Trade and Investment. 2024. Vienna: WIIW.

This research report by the Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW) outlines strategic policy options for strengthening Ukraine's competitiveness through trade and investment reforms. It highlights the need for export diversification, investment facilitation, and improved market access strategies. The study is based on empirical data and economic modelling and is intended for policymakers, trade negotiators, and analysts specializing in Eastern Europe.

38. Reviewing the target group selection for attracting German investment to Ukraine / German Economic Team. 2024. URL: https://www.german-economic-team.com/wp-content/uploads/2024/10/GET_UKR_PS_03_2024-1.pdf

This publication, developed by an expert group supporting Ukraine's economic reforms, evaluates current strategies used to attract German investment. It identifies priority sectors, key business actors, and institutional bottlenecks, offering recommendations for more targeted and efficient investment promotion. Aimed at government bodies, economic development agencies, and investment promotion organizations, the report emphasizes the importance of data-driven targeting and communication with German stakeholders.

Annotation

Hurenko O.O. «External trade relations between Ukraine and the Federal Republic of Germany». Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 «International economic relations», 2025.

This thesis explores the development and current state of Ukraine's foreign trade relations, with a focus on bilateral trade with the Federal Republic of Germany. The research is based on theoretical approaches to international trade, the role of trade in economic development, and the principles of foreign trade policy.

The paper provides a comprehensive analysis of trade dynamics, structure, and key indicators between Ukraine and Germany. It evaluates the effectiveness of Ukraine's export performance using international competitiveness indices and identifies structural imbalances in trade flows. A gravity model is applied to assess the potential for expanding trade and to reveal underused opportunities in the economic partnership.

Based on the analysis, the author proposes practical recommendations to improve Ukraine's export structure, enhance competitiveness, and expand trade with Germany. These include strengthening state support for promising industries, developing export infrastructure, and improving trade policy instruments.

Key words: foreign trade, export competitiveness, trade potential, innovations, Ukraine, Germany.

Таблиця В.1 – Показники відкритості зовнішньої торгівлі Німеччини, 2023 р.

Сектор	Індекс офшоризації (%)	Вертикальна спеціалізація (млн дол. США)
Рослиництво і тваринництво, мисливство та пов'язані з ними	23.0	2,227
Лісове господарство та лісозаготівля	25.5	130
Рибальство та аквакультура	40.6	66
Видобуток корисних копалин	33.7	2,358
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	22.7	15,405
Виробництво текстильних виробів, одягу та виробів зі шкіри	49.1	10,843
Виробництво деревини та виробів з деревини та корка	27.0	1,955
Виробництво паперу та виробів з паперу	35.2	7,574
Друк та відтворення записаних носіїв	28.6	589
Виробництво коксу та нафтопродуктів	78.4	29,432
Виробництво хімікатів та хімічних продуктів	47.3	54,531
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і препаратів	33.9	9,336
Виробництво гумових та пластмасових виробів	45.1	18,747
Виробництво інших неметалевих мінеральних продуктів	28.7	3,92
Виробництво основних металів	44.7	26,387
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	29.2	10,585
Виробництво комп'ютерної, електронної та оптичної продукції	43.3	22,975
Виробництво електротехнічного обладнання	40.3	25,197
Виробництво машин та устаткування	36.7	56,524
Виробництво автомобілів, причепів та напівпричепів	35.7	84,38
Виробництво іншого транспортного обладнання	41.6	16,362
Виробництво меблів; інше виробництво	34.6	9,463
Ремонт і монтаж машин і устаткування	37.2	1,115
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонування повітря	28.2	1,534
Каналізація; збір, обробка та захоронення відходів	18.6	2,064
Будівництво	23.1	434
Оптова та роздрібна торгівля та ремонт автомобілів і мотоциклів	19.6	420
Оптова торгівля, крім автомобілів і мотоциклів	13.9	5,491
Роздрібна торгівля, крім автомобілів і мотоциклів	10.4	135
Наземний транспорт і транспорт по трубопроводах	13.5	357
Водний транспорт	21.1	5,476
Повітряний транспорт	30.1	1,819
Складські та допоміжні заходи для транспортування	12.0	760
Поштова та кур'єрська діяльність	11.0	77
Проживання та харчування	12.0	629
Видавнича діяльність	11.7	449
Виробництво кіно-, відео- та телевізійних програм, звукозапис	11.2	292
Телекомунікації	14.5	309
Комп'ютерне програмування, консультації та інформаційні послуги	17.9	2,08
Діяльність фінансових послуг	10.0	1,243
Страховання, перестраховання та пенсійне забезпечення	5.4	270
Операції з нерухомістю	6.4	37
Юридична та бухгалтерська діяльність; консультації з управління	14.6	1,583
Архітектурна та інженерна діяльність; технічне тестування	16.4	1,045
Наукові дослідження і розробки	16.9	375
Реклама та дослідження ринку	12.0	301
Інші професійні, наукові та технічні заходи	13.6	295
Діяльність адміністративних та допоміжних служб	10.1	483
Державне управління та оборона	15.4	76
Освіта	8.6	43
Охорона здоров'я та соціальна робота	15.5	40
Інші види діяльності	11.0	57

Джерело: складено автором на основі [32, 40]

Таблиця В.2 – Перелік перспективних товарних груп HS6 українського експорту до Німеччини за Експортною стратегією (у доларах США)

Товар	Код товару	Недоторгованість	Експорт	Потенційний експорт
Побутові прилади				
Автоматичні пральні машини, потужністю <10 кг	845011	1 124 526	-	1 124 526
Електричні обігрівачі приміщень	851629	559 639	255 308	814 947
Вентилятори електричні, потужністю <125 Вт	841451	459 534	872 216	1 331 750
Кавоварки електричні	851671	213 179	1 367 242	1 580 421
Лампи розжарювання, потужність <= 200 Вт, напруга > 100 В	853922	193 909	-	193 909
Промислове обладнання				
Рідкі діелектричні трансформатори > 10000 КВА	850423	946 263	-	946 263
Холодильні шафи	841850	568 554	2 929	571 483
Лебідки, кабестани, з електричним двигуном	842531	328 116	-	328 116
Частини ядерного реактора	840140	265 672	-	265 672
Електроди вугільні для печей	854511	213 759	-	213 759
Врубові машини для добування вугілля або гірських порід, самохідні	843031	212 888	-	212 888
Генератори змінного струму, потужністю <75 кВт	850161	187 261	-	187 261
Трансформатори з рідким діелектриком, потужністю 650-10 000 кВ А	850422	160 371	-	160 371
Електричні трансформатори інші, потужністю 16-500 кВА	850433	159 587	-	159 587
Електроди вугільні, не для печей	854519	140 393	-	140 393
Двигуни постійного струму, генератори постійного струму, 75-375 кВт	850133	90 261	-	90 261
Водні колеса, деталі	841090	76 338	-	76 338
Пальники топкові для рідкого палива	842611	76 266	-	76 266
Допоміжне обладнання для використання з котлами, деталі	840490	56 289	-	56 289
Електричне зварювальне обладнання, не автоматичне	851529	54 424	-	54 424
Конденсатори для пароводяних або інших паросилових установок	840420	51 529	-	51 529
Котли водотрубні продуктивністю понад 45 т пари на годину	840212	30 494	-	30 494
Телескопи	900580	26 565	90 999	117 564
Пальники, ручні	846810	22 491	-	22 491
Машини для збирання врожаю, для обмолоту	843352	16 090	-	16 090
Запчастини та аксесуари для проекторів зображень, крім кінематографічних	900890	14 312	-	14 312
Промислові вироби інші (кабелі, провідники, водонагрівачі)				
Електричні провідники <80В, зі з'єднувальними пристроями	854441	4 968 435	870 657	5 839 092
Коаксіальний кабель	854420	628 374	69 181	697 555
Водонагрівачі, електричні	851610	339 435	-	339 435
Словники				
Словники, енциклопедії	490191	13 719	3 279	16 998
Текстиль, шкіра, одяг та взуття				
Штори, синтетичні волокна	630392	1 078 861	11 173	1 090 034
Предмети одягу, шкіряні	420310	927 653	250 247	1 177 900

Садові парасольки	660110	413 962	-	413 962
Рятувальні жилети, текстильний матеріал	630720	169 371	2 847	172 218
Колготки з синтетичних волокон, щільність нитки <67 децтексів	611511	152 768	-	152 768
Чоловічі пальта, плащі, куртки з інших текстильних матеріалів	620119	114 856	-	114 856
Кемпінгові товари, текстильні	630699	107 399	-	107 399
Верх взуття	640610	103 229	478 531	581 760
Колготки з синтетичних волокон, щільність нитки >67 децтексів	611512	96 106	5 062	101 168
Підосва/ каблуки для взуття з гуми / пластику	640620	89 467	-	89 467
Взуття, інше, шкіряний верх	640510	88 452	18 359	106 811
Чоловічі пальта, плащі, куртки з бавовни	620112	67 335	65 871	133 206
Чоловічі піджаки та блейзери, з інших текстильних матеріалів	620339	54 377	214 134	268 511
Чоловічі анораки, інші матеріали	620199	53 254	1 749	55 003
Стьобані текстильні вироби	581100	32 658	-	32 658
Мішки та пакети пакувальні, інші синтетичні матеріали	630539	28 490	670 039	698 529
Набори, тканина та пряжа, для килимів/гобелена, вишивки	630800	11 725	2 540	14 265
Підлогове покриття на текстильній основі	590492	5 271	-	5 271
Транспорт				
Газова турбіна, потужністю не більше <5000 кВт	841181	1 056 088	-	1 056 088
Буксири та судна-штовхач	890400	596 795	-	596 795
Залізничні локомотиви, дизель-електричні	860210	78 109	-	78 109
Вагони залізничні, саморозвантажувальні	860630	61 402	-	61 402
Залізничні вагони, інші	860699	59 019	-	59 019
Залізничні цистерни	860610	52 348	-	52 348
Вагони залізничні, відкриті, із бортами заввишки >60 см	860692	16 643	-	16 643
Продукти харчування (кінцеве спож-ня)				
Масло, молочні жири та олія	040500	1 150 324	-	1 150 324
Напої алкогольні, інші	220890	1 119 277	1 993 817	3 113 094
Виноградні вина, інші	220429	505 835	-	505 835
Істівна суміш, заготовля тваринного та рослинного жиру, олії	151790	270 789	-	270 789
Ракоподібні, консервовані	160540	207 726	-	207 726
Фруктові суміші, інакше консервовані	200892	176 179	-	176 179
Картопля, готова або консервована	200520	99 921	-	99 921
Маргарин, не рідкий	151710	27 896	-	27 896
Іжа та с/г (переробка, проміжне спож-ня)				
Рослинні жири, олія, гідровані	151620	277 192	-	277 192
Соева олія, сира	150710	185 360	-	185 360
Кукурудзяна олія, сира	151521	41 206	-	41 206
Ячні жовтки, сушені	040811	17 876	155	18 031

Джерело: складено на основі [36, 40]

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Strikeplagiarism:

Дата звіту 5/17/2025

Дата редагування ---

Документ прийнятий

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Зовнішньоекономічна діяльність України у двосторонньому співробітництві з Німеччиною

Автор Науковий керівник / Експерт

Гуренко О.О. Чужиков В.І.

підрозділ

кафедра європейської економіки і бізнесу

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

13630

Кількість слів

КЦ

110484

Кількість символів